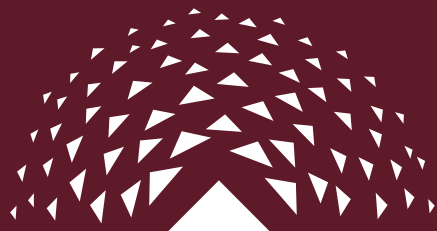

**Innovációval a versenyképességért?
avagy a közös V4 start-up ökoszisztéma kérdése**

*With Innovation for Advanced Competitiveness?
The Idea of a Joint V4 Start-up Ecosystem*

STIPKOVITS TAMÁS ISTVÁN

KKI-tanulmányok

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Vasa László

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen tanulmány és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözi és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Stipkovits Tamás István, 2022.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2022.

ISSN 2064-9460

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	6
Kutatási módszertan	6
I. Élet a „kék banánon” túl, a V4 együttműködés	8
I.1. Közgazdaságtani elméleti alapok	8
I.2. A „kék banán” és a „kelet-európai bumeráng”	10
I.2.1. A „kék banán”	10
I.2.2. A „kelet-európai bumeráng”	13
I.3. A V4 Együttműködés	14
I.3.1. Visegrádi Szabadalmi Intézet	15
II. Elemzések	16
II.1. Doing Business – vállalkozóbarát környezet	16
II.2. Versenyképesség	18
II.2.1. IMD	19
II.2.2. EU	19
II. 2.3 Egyetemek	21
III. Innovációs, start-up és spin-off ökoszisztéma	21
III.1. Kutatási előfeltevés	21
III.2. Innovációs ökoszisztéma	22
III.2.1. Az innováció fogalma	23
III.2.2. Innováció és a gazdasági versenyképesség	27
III.2.3. Az innovációs ökoszisztéma fogalma és szereplői	29
III.2.4. Közös V4 Innovációs ökoszisztéma – SWOT analízis	38
III.2.5. Javaslatok a közös V4 innovációs ökoszisztémával kapcsolatban ...	41
III.3. Start-up ökoszisztéma	43
III.3.1. A start-up vállalkozás fogalma	43
III.3.2. A start-up ökoszisztéma és szereplői	49
III.3.3. Közös V4 start-up ökoszisztéma - SWOT analízis	54
III.3.4. Javaslatok a közös V4 start-up ökoszisztémával kapcsolatban	55

III.4. Spin-off ökoszisztéma	57
III.4.1. A Spin-off fogalma és a spin-off ökoszisztéma	57
III.4.2. Közös V4 ökoszisztéma – SWOT analízis	58
III.4.3. Javaslatok a közös V4 spin-off ökoszisztémával kapcsolatban	59
Záró gondolatok	60
Források	61
Jogforrások	66

Összefoglalás: A tanulmány a V4 országok európai gazdaságon belüli szerepének és elhelyezkedésének felvázolásához bizonyos elméleti alapok ismertetését követően a „kelet-európai bumeráng” elnevezésű gazdasági térség adottságait elemzi és megállapítja, hogy ennek politikai lenyomata a V4 együttműködés. Majd a V4 országok – és az országokon belüli régiók adatainak elemzése után azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy szükségszerű-e és ha igen akkor milyen agenda szerint valósítható meg a közös V4 ökoszisztéma, ami a hasonló gazdasági adottságokkal rendelkező Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország gazdasági versenyképességét növelné. A tanulmány megállapítja, hogy az innovációs ökoszisztémán belül, külön kell vizsgálni a start-up ökoszisztémát és a spin-off ökoszisztémát is, melyek mind egymással szoros kapcsolatban állnak és kölcsönösen feltételezik egymás létét.

Kulcsszavak: V4-országok, kelet-európai bumeráng, kék-banán, centrum, periféria, versenyképesség, innováció, innovációs ökoszisztéma, start-up ökoszisztéma, spin-off ökoszisztéma, vállalkozó egyetem, akadémiai forradalmak, inkubátor, accelerátor, kockázati tőkebefektetés

Abstract: *To understand the economic role and the importance of the V4 countries within the European market the study after the presentation of some relevant economical theories circumscribes the main parameters of the 'Eastern European Boomerang,' and the political manifestation of this economic phenomenon: the V4 Cooperation. After analysing some major datas' of the V4 countries, and its' regions, the study focuses on the necessity of one 'unified ecosystem of innovation' within the V4 Cooperation. Could the unified innovational ecosystem increase the competitiveness of Hungary, Slovakia, the Czech Republic and Poland? The study first investigates subecosystems of the innovational ecosystem, like the start-up and spin-off ecosystems which have a strong connection with each other.*

Keywords: *V4 countries, Eastern European Boomerang, Blue Banana, centrum, periphery, economical competitiveness, innovational ecosystem, start-up ecosystem, spin-off ecosystem, entrepreneurial university, incubator, accelerator, academic revolutions, venture capital*

BEVEZETÉS

Napjainkban a koronavírus járvány és az orosz-ukrán konfliktus alapjaiban rengeti meg azt a gazdasági stabilitást, amit az elmúlt tíz év konjunktúrájának éveitől tapasztalhattunk. Viszont a covid-19 pandémia kapcsán – annak minden szörnyűsége mellett – egy-egy területen hihetetlen gyors átalakulást, fejlődést láthattunk. Fontos figyelembe venni, hogy egy megpróbáltatásokkal teli időszak végével nem vissza, hanem egy átalakult világba érkezünk a maga pozitívumaival és negatívumaival együtt – például a Decameron a pestis borzalmainak végén, egy új szemléletmódot hordozott magában, mely végül előrevetítette az egyik legéletvidámabb eszmei korszakot: a reneszánszt. Vagyis az innováció, a megújulás egy szükségszerű, velünk élő jelenség ami – jelen esetben – a visegrádi országok gazdasági versenyképességét is nagymértékben befolyásolja. Az újonnan keletkezett instabil helyzetben pedig – minden rizikófaktor ellenére – pont, hogy az innovációra kell fókuszálni és napjainkban azt legmarkánsabban megtestesítő start-up ökoszisztémára kell vigyázó szemünket vetni, nem pedig a vélt biztonság reményében attól elfordulni. Érdemes feltenni a kérdést, hogy a hasonló gazdasági helyzettel rendelkező visegrádi országok vajon újabb szintre tudják-e emelni együttműködésüket és vajon tudnak-e egy új innovációs központot létesíteni Európában?

KUTATÁSI MÓDSZERTAN

Jelen tanulmány célja annak bemutatása, hogy milyen vonalak mentén lehetne megfelelő környezetet teremteni az innováció számára a V4 térségben (hogy ezáltal a V4 országok gazdasági versenyképessége növekedhessen), külön kiemelve a közös start-up ökoszisztéma gondolatát.

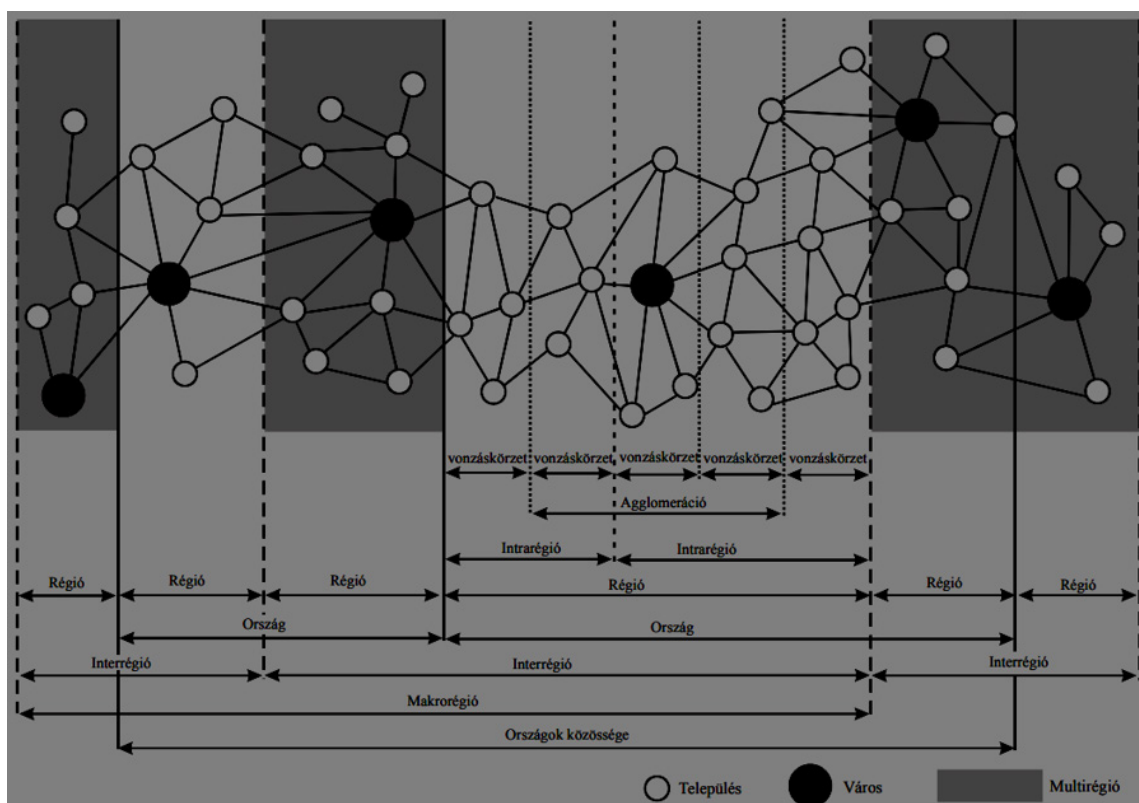
Az első fejezet közgazdaságtudományi áttekintést ad, külön kiemelve Európán belül a „kék banán” és a „kelet-európai bumeráng” térségeket, majd az utóbbit politikailag összefogó V4 Együttműködést mutatja be. A második fejezet a V4 országokkal kapcsolatos: *Doing Business* jelentéseket, versenyképességi és egyetemi rangsorokat elemezve próbálja a térségben rejlő lehetőségeket feltérképezni. A harmadik – leghosszabb – fejezet abból az előfelvetésből indul ki, hogy a start-up ökoszisztémát csak a kontextusán belül, így az innovációs és spin-off ökoszisztémákkal összevetve érdemes értelmezni. Az ökoszisztémák megvizsgálása fogalmi alapvetésekkel, és az ökoszisztéma szereplőinek bemutatásával kezdődik, majd a közös ökoszisztéma koncepciójának a SWOT analízis használatával történő elemzése következik és amennyiben a megvalósítást a vizsgálat alapján kívánatosnak találja a tanulmány, úgy a kivitelezés főbb elemeinek ismertetésével zárul az alfejezet. A záró gondolatok alatt a tanulmány legfontosabb meglátásait összegzem és az esetleges javaslatokat szinkronizálom össze. A tanulmány így

számos módszertani eszközt felvonultat a tudományos szövegértelmezésen és az adatelemzésen át a SWOT analízisen keresztül a saját megoldási koncepció felvázolásáig, illetve számos, saját szerkesztésű szemléltető jellegű táblázatot és ábrát tartalmaz az összefüggések szemléletes ábrázolás végett.

A „régióval” kapcsolatos kifejezéseket a tanulmányban az alábbiak szerint használom. I.1. alfejezet a regionális növekedés és fejlődés okait taglalja. A I.2. alfejezet Európán belül, a regionális szintet meghaladva, interregionális entitásokat vizsgál, vagyis országhatárokon átnyúló, de nem országhatárokhoz igazodó, gazdaságilag egybefüggő térséget. Tekintettel arra, hogy az adott területek politikai szempontból meghatározott országokhoz – és nem egy országhoz - tartoznak, ezért a I.3. alfejezetben említett Visegrádi Együttműködés már – gazdasági szempontból – makroregionális szintnek minősül, így a dolgozat a III. fejezetben a lokális sajátosságokat és az interregionális „vonalakat” figyelembe véve makroregionális szinten vizsgálja a közös start-up ökoszisztéma építésének lehetőségeit.

1. ábra.
Területi egységek és szintek rendszere

(Rechnitzer & Smahó 2011¹)

1 Rechnitzer János & Smahó Melinda: Területi politika 2011, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1.5. fejezet, 1.8. ábra

Az angolban a „startup” kifejezés *induló vállalkozást* és a jelen tanulmány tárgyát *képező speciális vállalkozást* is jelent,² így az egyértelmű különbségtétel végett a „startup” kifejezést (egybeírva) az induló vállalkozásokra, míg a „start-up” kifejezést (kötőjellel) a *jelen tanulmány tárgyát képező speciális vállalkozásokra* értem. A „spin-off vállalkozás” kifejezés alatt az ún. „akadémiai spin-offokat” nevezem, vagyis nem az egyes vállalatok által létrehozott leányvállalatokat, mellyel le az innovációs/kockázatos tevékenységeiket választják le (vállalati spin-off³).

I. ÉLET A „KÉK BANÁNON” TÚL, A V4 EGYÜTTMŰKÖDÉS

I.1. KÖZGAZDASÁGTANI ELMÉLETI ALAPOK

Az Európán belüli gazdasági erőközpontok vizsgálata, előtt szükséges az ide vonatkozó közgazdaságtani elméleteket számba vétele, melyek egyrészt a *regionális gazdasági növekedés* miértjeire keresik a választ, másrészt azokat, melyek azt kutatják, hogy *mitől válnak egyes területek gazdaságilag domináns szereplővé*.

A *regionális növekedést* az különbözteti meg a *regionális fejlődéstől*, hogy előbbi esetén arra keressük a választ, hogy *hogyan váljunk nagyobbá*, utóbbinál pedig arra, hogy *hogyan váljunk jobbá* (minőség és változatosság függvényében).⁴ A regionális növekedésre eltérő magyarázatokkal szolgáltak a különböző közgazdaságtani irányzatok: a keyenesi irányzat a piaci tendenciák káros hatásait gazdaságpolitikai beavatkozásokkal kívánta mérsékelni (jövedelmek és foglalkoztatás növelése a cél), ez a megközelítés azonban a 70-es évekre idejétműlthtá vált. Az *exogén neoklasszikus irányzat* a piac önszabályozó jellegében hitt, így valamennyi állami beavatkozást negatív hatásúnak tartott (a tőke a fejlett régióból a fejletlenbe, a munkaerő a fejletlenből a fejlettbe áramlik), ezt az elgondolást azonban a gyakorlat nem támasztotta alá. Az *endogén neoklasszikus irányzat* egyetért az exogénnel abból a szempontból, hogy a piaci folyamatokba nem szerencsés az állami beavatkozás, de elismeri olyan tényezők szerepét (hatékony innováció-politika, humántőke minőségének a javítása), melyek területén az államnak célszerű kifejtenie aktív tevékenységet. A *területi irányzatok* pedig ellenben az exogén neoklasszikus irányzattal - amely passzív térfogalommal

2 lásd.: Campos Magalhães, Rui Pedro: What is a Startup? A Scoping Review on How the Literature Defines Startup, 2019, Católica Porto Business School, <https://repositorio.ucp.pt/handle/10400.14/28571> (utolsó megtekintés: 2022.05.03.) 9.o. és Merriam-Webster szótár <https://www.merriam-webster.com/dictionary/start-up> (utolsó megtekintés: 2022.05.03.)

3 Makra Zsolt: Az egyetemi spin-off vállalkozások fogalma, létrejöttének folyamata és lehetséges kategorizálásai, IBS Working paper 2021/4. szám, 3.o

4 Lengyel Imre: Regionális növekedés, fejlődés, területi tőke és versenyképesség in: Bajmócy Zoltán, Lengyel Imre & Málóvics György (Szerk.) Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság, JATEPress, Szeged, 2012, 155.o. és Pike, Andy; Rodríguez-Pose, André & Tomaney, José: Local and regional development, Routledge, 2006, London-New York, 23.o.

operál, vagyis azt hirdeti, hogy a modellt bármilyen körülmények között ugyanúgy lehet használni – aktív térfogalommal operálnak, vagyis minden térség egyedi tényezőinek a figyelembe vételét tartják szem előtt.⁵

Az egyes területek eltérő fejlődési tendenciáját magyarázó elméletek közül a nemzetközi közgazdaságtanban az WALLERSTEIN nevével fémjelzett *centrum-periféria elméletet*, a regionális közgazdaságtanban pedig a *polarizációs elméleteket*, azon belül is kiemelten PERROUX *növekedési pólus elméletét* mutatom be.

WALLERSTEIN elmélete különbséget tett centrum és periféria térségek között, olyan szempontok alapján, mint: az *innováció sűrűsége*, a *nemzetközi kereskedelemben betöltött szerep*, *viszony a tőkéhez (exportőr vagy importőr)*, stb.⁶

2. ábra:
Centrum és periféria összehasonlítása

Centrum	Periféria
<ul style="list-style-type: none">• <i>nagy</i> az innováció sűrűsége,• amelyek <i>aktív szerepet</i> töltenek be a nemzetközi kereskedelemben,• <i>tőkeexportőrök</i>,• <i>magas</i> bérezési szinttel,• <i>nagy</i> munkatermelékenységgel, változatos termelési struktúrákkal rendelkeznek,• ahol a <i>szolgáltatások és az ipar</i>,• a <i>stabil</i> politikai rendszer dominál	<ul style="list-style-type: none">• <i>alacsony</i> az innovációk sűrűsége, innovációt importálnak,• amelyek <i>passzív szerepet</i> játszanak a nemzetközi kereskedelemben,• <i>tőkeimportőrök</i>,• <i>alacsony</i> bérszínvonalúak• <i>kis</i> munkatermelékenységűek, kevésbé változatos termelési struktúrájúak,• ahol a <i>mezőgazdaság</i>,• egy <i>instabil</i> politikai rendszer dominál

(Lengyel 2012⁷ alapján saját szerkesztés)

Wallerstein álláspontja szerint a centrumok léte szükségszerűen feltételezi a perifériákét is vagyis utópisztikus lenne egy olyan ideál állapot beköszöntét várni, amikor minden térség centrummá fejlődik. Fontos figyelembe venni, hogy centrum és periféria térségek az országhatárokon belül is létrejöhetnek (lásd: *Olaszország észak-dél törésvonala*). Ugyan a centrum-periféria kettősség sokatmondó, viszont nem minden térség, illetve ország sorolható be ebbe a két kategóriába, így a szakirodalom ismeri a „fél-periféria” fogalmát is, ezt olyan területekre használják, melyek már nem merítik ki a centrum kritériumait, de még nem a periféria definíciója alá tartoznak (*pl.: a kelet-európai régiót is ide szokták sorolni*).⁸

5 Lengyel i.m. 152-154.o.

6 Benedek József: Centrum-periféria elméletek in: Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek, XIII. évf. 1. szám, 2016, 4.o.

7 Lengyel i.m. 152-154.o. alapján

8 Benedek i.m. 4-5.o.

Egy másik irányzat, a polarizációs elméletek szerint a régiók közötti egyenlőtlenségek fokát azok *abszorpciós* és *diszperziós hatás*ok intenzitása határozza meg, melyet a centrum régiók és a periférikus területek egymással kölcsönhatásban gyakorolnak. *Abszorpciós hatás* alatt azt a jelenséget értjük, amikor a mobilis termelési tényezők (munkaerő, tőke) perifériából a centrumba „vándorolnak.” Ellenben *diszperziós hatásnak* azt tartjuk, amikor a periféria hűz hasznát a centrumból érkező innovációból, szolgáltatásokból és javakból. A polarizációs elméletek felhívják a figyelmet arra is, hogy a centrumtérsegek válságba kerülhetnek, a periféria térségek pedig adottságaiknak köszönhetően kiemelkedhetnek a gazdasági változások hatására, tehát a centrum-periféria viszonyok idővel változhatnak.⁹

PERROUX nevéhez köthető a „növekedési pólusok” fogalma, melyek egy adott régióon belül létrejött gócpontok, az alábbi tulajdonságokkal: nagy részesedéssel bírnak a megvalósított termékek piacáról, regionális, illetve nemzeti átlag fölötti növekedési rátával rendelkeznek, magas integrációs szinten állnak.¹⁰

I.2. A „KÉK BANÁN” ÉS A „KELET-EURÓPAI BUMERÁNG”

Az előbbieken ismertetett elméletek szerint tehát egyes térségek, fejlettebbek, így gazdasági dominanciát gyakorolnak a közelükben lévő, területekre, kérdés hogy, Európában melyik térség a centrum, a periféria, illetve milyen erővonalakat tudunk a közép-kelet európai térségben felrajzolni?

I.2.1. A „kék banán”

A „kék banán”, mint közgazdaságtani fogalom, egy 1989-es, BURNET vezetésével, a RECLUS csoport által készített tanulmányra vezethető vissza. Az elnevezés onnan ered, hogy a térképpel a Dél-Angliától Észak-Olaszországig tartó, erősen urbanizált, „banán alakú” sávot kék színnel jelölték. Összességében elfogadottnak tekinthető az álláspont, miszerint a „kék banán” térség Európa centruma, ezen állítást négy tényezővel szokták alátámasztani: 1.) *történelmi háttér* (már a római idők óta, de a koraközépkortól vitathatatlanul ez a térség képezte az európai kereskedelem és gazdaság főtengelyét). 2.) *Nagymértékű urbanizáció*: a „kék banán” magába foglalja Londont, a Benelux államokat, és az észak-olasz nagyvárosokat is, vagyis Európa legvárosiasodottabb térségéről van szó. 3.) *Gazdasági mutatók* terén is jól teljesít a „kék banán”, magas az egy főre jutó jövedelem, alacsony

⁹ Bendek i.m. 6-7.o.

¹⁰ Benedek i.m. 7.o.

a munkanélküliség, fejlett az infrastruktúra.¹¹ 4.) Kulturális szempontból is megállapítható, hogy a gazdag történelmi hagyományoknak köszönhetően fejlett a művészeti és tudományos élet.¹²

3. ábra:
A „kék banán”

(Gáspár 2017¹³)

HOSPERS írásában 2002-ben kifejtette, hogy Európában a területi fejlődés alapja az lesz, hogy az adott térségek milyen gazdasági tevékenységet fognak végezni: a *mag-területeken* a szolgáltatások, a *közvetítő térségekben* az ipari termelés, a periférián pedig a mezőgazdasági termelés lesz a domináns, a jövőre tekintettel továbbra is a „kék banán” övezet vezető szerepét jóslta.¹⁴ Viszont HOSPERS már 2002-ben megnevezett más erővonalakat is: a „napfényövezetet” (Milánótól Valenciáig, „a dél északja”) és a „sárga banánt” (Párizstól Varsóig).

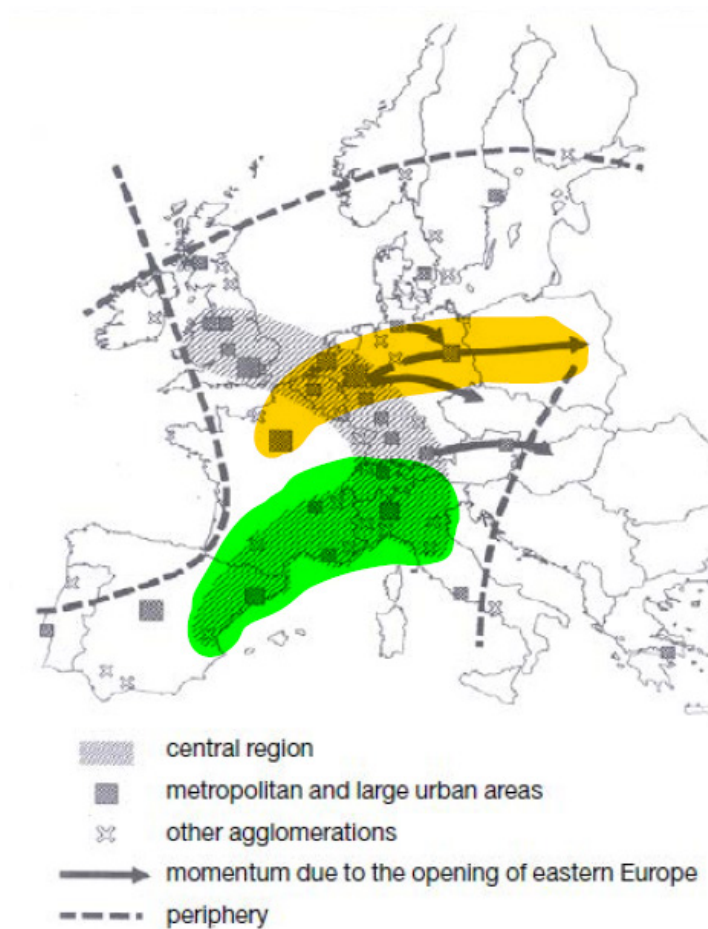
11 A tanulmány 2002-ben készült, így ezen megállapítások nem frissek, viszont általánosságban ma is aktuálisak, a gazdasági paraméterek elemzésére a későbbiekben kerül sor a fejezeten belül.

12 Hospers, Gert-Jan: Beyond the Blue Banana? Structural change in Europe's geo-economy, 2002, 42nd European Congress of the Regional Science Association Young Scientist Session, 2-3.o.

13 Gáspár Tamás: Az európai fejlettség erőtszerkezete in: Prosperitas 2017/1. szám, 64.o.

14 Hospers i.m. 13.o. és 16.o.

4. ábra:
A „Napfényövezet” és a „sárga banán”

(Hospers 2002¹⁵)

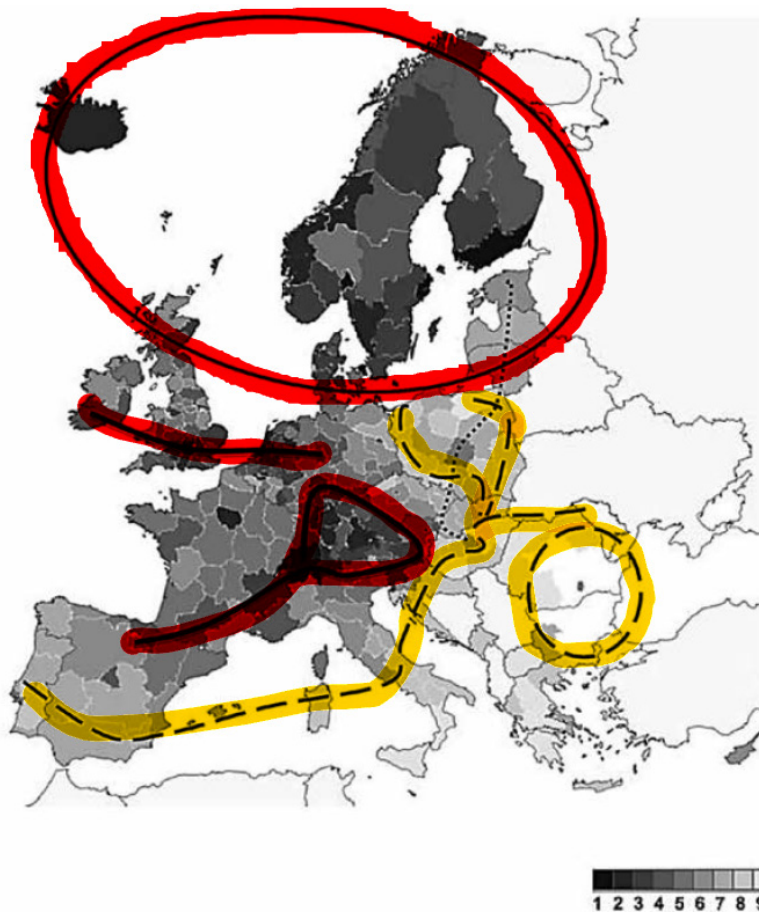
A „kék banán” dominanciájával szemben megfogalmazott kritikák szerint az elmélet nem tárja fel kellő részletességgel Európa fejlettségi szerkezetét, illetve a fejlettség különböző dimenzióit. GÁSPÁR három centrumtérseget különböztet meg Európán belül, Egy *kontinentálist* (Svájc, Bajorország, Baden-Württemberg, Ausztria, Dél-Tirol), egy *atlantit* (Dél-Anglia, Hollandia) és egy *skandinávot* (délnyugati és déli part menti régiók). Ezek közül a skandináv centrum létére egyáltalán nem szolgál magyarázattal a „kék banán” teória, illetve a kontinentális és az atlanti erővonal sem egy egybefüggő erővonal, valamint a kontinentális centrum keletebbre van a „kék banántól”.¹⁶ A kritika ellenére elfogadhatjuk azt az állítást, hogy a „kék banán” egy nagy történelmi múlttal rendelkező, meglehetősen urbanizált övezet és, hogy Közép-Kelet Európától nyugatabbra található(ak) a centrumtérsege(ek), így a kérdés az, hogy milyen gazdasági potenciát rejt magába az említett régió.

15 Hospers i.m. 4.o.

16 A szerző művét 2017-ben jelentette meg, kimutatásait azonban ma is irányadónak lehet tekinteni GÁSPÁR i.m. 91.o.

5. ábra.
Az európai centrum-periféria tagozódása

(Gáspár 2017¹⁷)

[I.2.2. A „kelet-európai bumeráng”](#)

A közép-kelet európai térség gazdasági erőforrásait már többféle módon próbálták ábrázolni.¹⁸ Az első elhíresült ábra – amely jelen írás tárgyát is képezi – GORZELAK nevéhez köthető, „közép-európai bumeráng” (amely Gdansk-tól, Prágán és Bécsen át jut el Budapestig és onnan Pozsony és Brnó érintésével, Wroclaw-ot magában foglalva ér vissza Gdansk-ba).¹⁹ Ugyan valóban megállapítható, hogy a „bumeráng” felöleli a térség kiemelkedő pólusait (mondhatnánk, hogy a régió belüli

17 Gáspár i.m. 77.o.

18 A „sárga banán” horizontálisan Párizstól Varsóig húzódik, tehát ebbe inkább csak a lengyel részek tartoznak bele, „uborkának” nevezik a Berlin-Prága-Pozsony-Bécs-Budapest tengelyt, illetve „kelet-európai pentagonként” hivatkoznak a Berlin-Prága-Bécs-Budapest-Varsó ötszögre Szabó Pál & Farkas Máté: Kelet-Közép-Európa térképszerkezeti képe in: Tér és Társadalom 2014/2. szám, 73.o.

19 Szabó & Farkas i.m. 73.o.

centrumokat) azonban fontos megjegyezni, hogy a „*kék banánnal*” összehasonlítva itt korántsem egy (többnyire) egységesen urbanizált övezetről beszélünk, hanem egymástól több száz kilométer távolságra lévő pontokat összekötő alakzatról.²⁰ Illetve meg kell említeni, hogy bár a térségnek van közös történelme (ahogy majd a későbbiekben kifejtésre kerül), viszont a „*kék banán*” térséget erősebb, a XX. század közepétől tartósan fennálló kohézió tartja egyben. A „*bumeráng*” kapcsán azonban tehetünk még egy megállapítást is: a GÁSPÁR által jelölt kontinentális centrum közvetlen közelében húzódik. A közelség, azonban visszautalva a polarizációs elméletekre és hivatkozva GÁSPÁRRA, nemcsak pozitív hatással (diszperziós hatás) hanem negatív hatással is (abszorpciós hatás) járhat (pl.: *munkaerő elszívás*) – a „*bumeráng*” számára.²¹

I.3. A V4 EGYÜTTMŰKÖDÉS

A „*kelet-európai bumeráng*” térsége számára komoly kérdés, hogy a közös gazdasági helyzet és érdekek szem előtt tartása gyanánt meg tudja-e szervezni magát politikai értelemben is, hogy ezáltal érdekérvényesítő képességét javítsa. Az elmúlt évtizedekben a Visegrádi Együttműködés bizonyult a leginkább alkalmasnak a fenti célok beteljesítésére, így érdemes annak történetét röviden áttekinteni a megfelelő tendenciák azonosítása végett.

A Visegrádi Együttműködés „*a berlini fal leomlása*”, vagyis az addig fennálló, több mint negyvenéves kétpólusú világrend összeomlása után jött létre (először három, majd később négy) olyan közép-kelet európai ország között, amelyek hasonló adottságokkal rendelkeztek és rendelkeznek azóta is. Közös vonásnak tekinthető 1.) a *kulturális kohézió*, a – többnyire közös – történelmi múlt, 2.) *gazdasági szempontból* az, hogy a kommunista blokk idején valamennyi állam a Nyugathoz képest ugyan kisebb intenzitású gazdasági tevékenységet fejtett ki, de a KGST-n belül mégis ezen államok minősültek fejlettnak, 3.) *politikai hasonlóság*, hiszen valamennyi országban békés, tárgyalásos rendszerváltás ment végbe. A Visegrádi Együttműködést az „új regionalizmus” jelenségének egyik szemmel látható manifesztációjaként is értelmezhetjük, hiszen nemcsak történelmi szempontból illik bele a hullámba (rendszerváltás környéke), hanem például az Együttműködés többfunkciós jellege is erre utal. Eredetileg 1991. február 15-én, amikor Visegrádon, a történelmi hagyományok felélesztése gyanánt²² összeült a magyar, lengyel és csehszlovák fél, elsősorban *biztonságpolitikai okok játszottak közre*, azonban a későbbiek folyamán az Együttműködés másfajta kooperációnak is teret adott a résztvevő államok között (lásd.: gazdasági, mezőgazdasági).²³ A három tagúból – Szlovákia létrejöttével –

20 Szabó & Farkas u.o.

21 Gáspár i.m. 67.o.

22 A helyszín és a Visegrádi Együttműködés, illetve a „visegrádi országok” mint elnevezés egyértelmű utalás az 1335-ös visegrádi hármaskirálytalálkozóra.

23 Sáringer János: Visegrád újjászületése az államszocializmus bukása után (1991-2004) in: A Visegrádi Négyek jelentősége, struktúrája és értékei, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2018, 21-22.o. és 25.o.

négy tagúvá nőtt Visegrádi Együttműködés kohéziója az aktuális politikai helyzet függvényében sokat változott: a kilencvenes évek közepére elhalványult, majd a V4 országok uniós csatlakozásának közeledtével felerősödött. 2004 után újabb lejtő következett (lásd: szlovák-magyar politikai konfliktusok), viszont a 2008-as gazdasági és a 2015-ös migrációs válság hatására ismét fokozott intenzitást mutatott, illetve mutat.²⁴

A Visegrádi Együttműködés legfontosabb eredményei között tarthatjuk számon a következőket: 1.) A Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (Central European Free Trade Agreement, rövidítve „CEFTA”) létrehozását²⁵ (mely a V4-ek számára az uniós csatlakozásig volt meghatározó). 2.) A Nemzetközi Visegrádi Alap megalapítását, mely állandóan működő szervezetként a civil és kulturális tevékenységek támogatására szolgál, 3.) a V4 EU harccsoport felállítása, amely egy közös, Lengyelországban állomásozó katonai egységet takar, valamint a 4.) Visegrádi Szabadalmi Intézet (2016) megalapítását.²⁶

I.3.I. Visegrádi Szabadalmi Intézet

A jelen tanulmány szempontjából, V4 Együttműködés által létrehozott szervek közül a legrelevánsabb, a Visegrádi Szabadalmi Intézet (a továbbiakban: „VSZI”), aminek létrehozásáról a négy állam 2015. február 26-án állapodott meg Pozsonyban, hazánkban pedig a 2015. évi LXIX. törvény hirdette ki (a továbbiakban: „Pozsonyi megállapodás”). A preambulum megemlíti az 1970-es Szabadalmi Együttműködési Szerződést²⁷ (Patent Cooperation Treaty, a továbbiakban: „PCT”, az 1973-as Európai Szabadalmi Együttműködést,²⁸ miszerint a VSZI megalkotásával az előbb említett Szerződésekben foglalt kezlettségeik betartását és többek között a kelet-európai régióban az innováció, így a gazdasági versenyképesség és növekedés előmozdítása volt a cél.

A VSZI önálló jogi személyiséggel rendelkezik, székhelye Budapesten található, önálló igazgatási és pénzügyi autonómiával rendelkezik, valamint a VSZI vagyona és bevételei (hivatalos tevékenységi körében) mindenfajta adó alól mentesek.²⁹ A tevékenységi kör meghatározásánál a Pozsonyi megállapodás a VSZI-t úgy minősíti, mint a PCT értelmében vett „nemzetközi kutatási szövet” és „nemzetközi elővizsgálati szövet.”³⁰ A PCT alapján a „nemzetközi kutatási szövet” hatásköre „a szabadalmi bejelentések tárgyát képező találmányok vonatkozásában a technika

24 Sáringer i.m. 28-30. o. és Perényi Zsigmond & Remete Balázs: V4 – Visegrád az EU-n belül in: A Visegrádi Négyek jelentősége, struktúrája és értékei, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2018, 34-35.o.

25 Sáringer i.m. 29.o.

26 Perényi & Remete i.m. 38-40.o.

27 1970. június 19-én, Washingtonban kelt Szabadalmi Együttműködési Szerződés, Magyarországon az 1980. évi 14. törvényerejű rendelet hirdette ki

28 1973. október 5-én, Münchenben kelt Az európai szabadalmak megadásáról szóló Müncheneri Egyezmény (Európai Szabadalmi Egyezmény) eredetileg a 2002. évi L. törvény hirdette ki

29 Pozsonyi megállapodás 4. cikk 1) bek, 5. cikk 1) bek., 3. cikk 1) bek. és . 6. cikk 1) bek

30 u.o. 8. cikk 1) bek a) pont

állásával kapcsolatos dokumentációs kutatási jelentések készítése³¹ a „nemzetközi elővizsgálat” célja pedig „előzetes és nem kötelező vélemény kialakítása abban a vonatkozásban, hogy a találmány, amelyre oltalmat igényelnek, újnak látszik-e, találmányi szintet képvisel-e (nem nyilvánvaló-e) és iparszerűen hasznosítható-e.³²” Fontos megemlíteni, hogy a Pozsonyi megállapodás alapján ahhoz csatlakozni lehet: „az Igazgatótanács meghívása alapján bármelyik európai állam csatlakozhat,³³” viszont a megállapodás tartalmával kapcsolatban fenntartás nem tehető.³⁴ Vagyis a szerződő felek „nyitva hagyták a más országok számára is ajtót”, viszont tekintettel a megállapodás speciális jellegére, illetve, hogy más nemzetközi szerződésekben foglalt kötelezettségek hatékonyabb teljesítését deklarálta elérendő célként, így nem lenne célravezető, fenntartás³⁵ lehetővé tétele a (már csatlakozott vagy jövőben csatlakozó) szerződő államok számára.

II. ELEMZÉSEK

II.1. DOING BUSINESS – VÁLLALKOZÓBARÁT KÖRNYEZET

A Doing Business felmérést a Világbank állította ki. Az elemzés során az országokat tíz szempont szerint (100 pontos skálakon) osztályozták és az így kapott összeredmény (szintén 100 pontos skálán) alapján állítottak fel egy rangsort a 190 állam között aszerint, hogy mennyire vállalkozóbarát az adott állam.³⁶

6. ábra:

V4 országok a Doing Business (2018-20) felmérések alapján

Magyarország		
DB 2020	DB 2019	DB 2018
52. (73.4/100)	53. (72.3/100)	48. (72.4/100)
Szlovákia		
DB 2020	DB 2019	DB 2018
45. (75.6/100)	42. (75.2/100)	39. (75/100)
Csehország		
DB 2020	DB 2019	DB 2018
41. (76.3/100)	35. (76.1/100)	30. (76.3/100)
Lengyelország		
DB 2020	DB 2019	DB 2018
40. (76.4/100)	33. (77/100)	27. (77.3/100)

31 PCT 16. cikk 1) bek.

32 PCT 33. cikk 1) bek.

33 Pozsonyi megállapodás 17. cikk 1) bek.

34 u.o. 21. cikk

35 Fenntartás, amikor az egyik szerződő állam a nemzetközi szerződés valamely részét nem ismeri el magára kötelezőként.

36 A Doing Business 2020 óta nem adott ki frissebb verziót a Világbank, lásd: World Bank Group: Doing Business 2020, Washington, 11.o. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)

(Forrás: Doing Business 2020³⁷ alapján saját szerkesztés)

Ahogy az ábrán is látható, a kapott pontok alapján nincs nagy különbség az országok között és az országok magukhoz viszonyítva is nagyjából ugyanannyi pontot kaptak a vizsgált három évben. Ez alól Lengyelország némiképp kivétel, hiszen van egy pontokban is jobban érzékelhető visszaesése, de még így is ő teljesít a legjobban az utolsó évben (76.4. ponttal). A helyezéseket tekintve a pontokban elenyészőnek tűnő különbségek „hatalmasra duzzadnak” (lásd: a magyar és szlovák adatok közötti összevetést.)

7. ábra.

V4 országok részeredményei a Doing Business 2018-20 felmérések alapján

	Topics	Hungary DB 2020	Slovakia DB 2020	Czech Rep. DB 2020	Poland DB 2020
A.)	Starting business	87. (88.2/100)	118. (84.8/100)	134. (82.1/100)	128. (82.9/100)
B.)	Dealing with construction permits	108. (67/100)	146. (59.4/100)	157. (56.2/100)	39. (76.4/100)
	Getting electricity	125. (63.3/100)	54. (83.3/100)	11. (95.6/100)	60. (82.3/100)
	Registering property	29. (80.1./100)	8. (90.2/100)	32. (95.6/100)	92. (63.9/100)
C.)	Getting credit	37. (75/100)	48. (70/100)	48. (100/70)	37. (75/100)
	Protecting Minority Investors	97. (54/100)	88. (56/100)	61. (62/100)	51. (66/100)
D.)	Paying Taxes	56. (80.6/100)	55. (80.6/100)	53. (81.4/100)	77. (76.4/100)
	Trading across border	1. (100/100)	1. (100/100)	1. (100/100)	1. (100/100)
E.)	Enforcing contracts	25. (71/100)	46. (66.1/100)	103. (56.4/100)	55. (64.4/100)
	Resolving insolvency	66. (55/100)	46. (65.5/100)	16. (80.1/100)	25 (76.5/100)

(Forrás: Doing Business³⁸ 2020 alapján saját szerkesztés)

A részeredményeket közelebbről megvizsgálva, az innováció és a start-up ökoszisztéma szempontjából három szempontot tartok elsődlegesnek: 1) vállalkozás indítás, 2) adófizetés, 3) határon átnyúló kereskedelem és egyet másodlagosnak:

37 u.o.

38 u.o.

1) szerződések kikényszeríthetősége. Vállalkozás indítás szempontjából hazánk áll a legjobban, de valamennyi ország magas pontokat kapott (itt a felmérés a korlátolt felelősségű társaság azaz kft. alapítását vizsgálta). Adófizetés tekintetében a lengyelek a sereghajtók, de itt is magas számokat hoznak a V4-ek. A határon átnyúló kereskedelem kapcsán pedig valamennyi ország maximális pontot kapott (feltehetően a német tőke közelsége miatt). A szerződések kikényszeríthetősége kapcsán hazánk látványosan vezet és Csehország látványosan lemaradt.

II.2. VERSENYKÉPESÉG

A nemzetgazdasági értelemben vett versenyképesség fogalma korántsem letisztult, az egyes irányzatok más szegmensek alapján közelítik meg a fogalmat. Az erőforrás alapú szemlélet hívei közül PORTER a versenyképességet a nemzeti termelékenység szemszögéből vizsgálta, ami egyrészt az adott gazdaság termékeinek és szolgáltatásainak (piaci) értékétől, másrészt azok előállításának hatékonyságától függ.³⁹ Ezzel szemben az intézményi iskola szerint, az intézmények (vagyis egy-egy társadalom szabályai, keretei vagy értékei) szabályozzák meg a versenyképességet.⁴⁰

8. ábra.

Az Institute for Management Development definíciói

IMD	
2005-ös definíció	2015-ös definíció
„A nemzetgazdaságok versenyképessége a közgazdasági elméletek tárgykörébe tartozik, és azokat a tényezőket és politikákat elemzi, melyek egy országnak azon képességét formálják, amelyekkel vállalatai számára magasabb szintű értéktermelést, állampolgárainak pedig nagyobb jólétet biztosító környezetet hoz létre és tart fenn.”	„Egy ország azon képessége, hogy megkönnyítse a környezetet, amelyben a vállalkozások fenntartható értéket teremtenek.”

(Béresné & Darabos 2017⁴¹ alapján saját szerkesztés

Az IMD (Institute for Management Development, a továbbiakban: „IMD”) 2005-ös meghatározásában az állampolgári jólét pedig a fenntarthatósággal együttve jelent meg. A 2015-ös definícióból az intézményi alapú megközelítés „diadala” olvasható ki, a fenntarthatóság követelményének megmaradása

39 Chikán Attila, Molnár Boglárka & Szabó Erika: A nemzeti versenyképesség fogalma és támogató intézményi rendszere in: Közgazdasági Szemle 2018/12. szám, 1205.o. és Béresné Mártha Bernadett & Darabos Éva: Versenyképesség régen és ma, avagy merre tovább Magyarország?, 2017, Debrecen, 3.o.

40 Chickán, Molnár & Szabó: i.m. 1207-1208.o.

41 u.o.

mellett.

II.2.1. IMD

Az IMD 2021-es, évi versenyképességi rangsora⁴² alapján a V4 országok közül Csehország kimagaslik, még akkor is, ha 2017-es pozíciójához képest visszaesett 28.-ról a 33. helyre. A Legmagasabb visszaesést Lengyelország produkálta, 2017-es 38. helyéről a 47.-re került. Szlovákia magához képest hol jobban (2021-ben az 50. hellyel) hol rosszabbul (2020-ban 57. hely), V4-es összesítésben viszont se-reghajtó. Magyarország 2021-ben a 42. helyre lépett, ezzel előre lépve az évek óta stagnáló 47. helyről.

9. ábra:
V4 országok helyezései az IMD felmérés alapján

Ország	2021	2020	2019	2018	2017
Magyaro.	42.	47.	47.	47.	52.
Szlovákia	50.	57.	53.	55.	51.
Cseho.	33.	33.	33.	29.	28.
Lengyelo.	47.	39.	38.	34.	38.

(IMD⁴³ alapján saját szerkesztés)

II.2.2. EU

Az EU Regionális Versenyképességi Indexe⁴⁴ (a továbbiakban: „RVI”) alapján árnyaltabb képet kapunk az országhatárokon belüli viszonyokról. Az RVI alapján megállapítható, hogy a versenyképességi gócpontok mind a négy esetben a főváros környékére koncentrálnak illetve a cseh régiók általánosságban fejlettebbek a többi V4-es régióhoz képest.

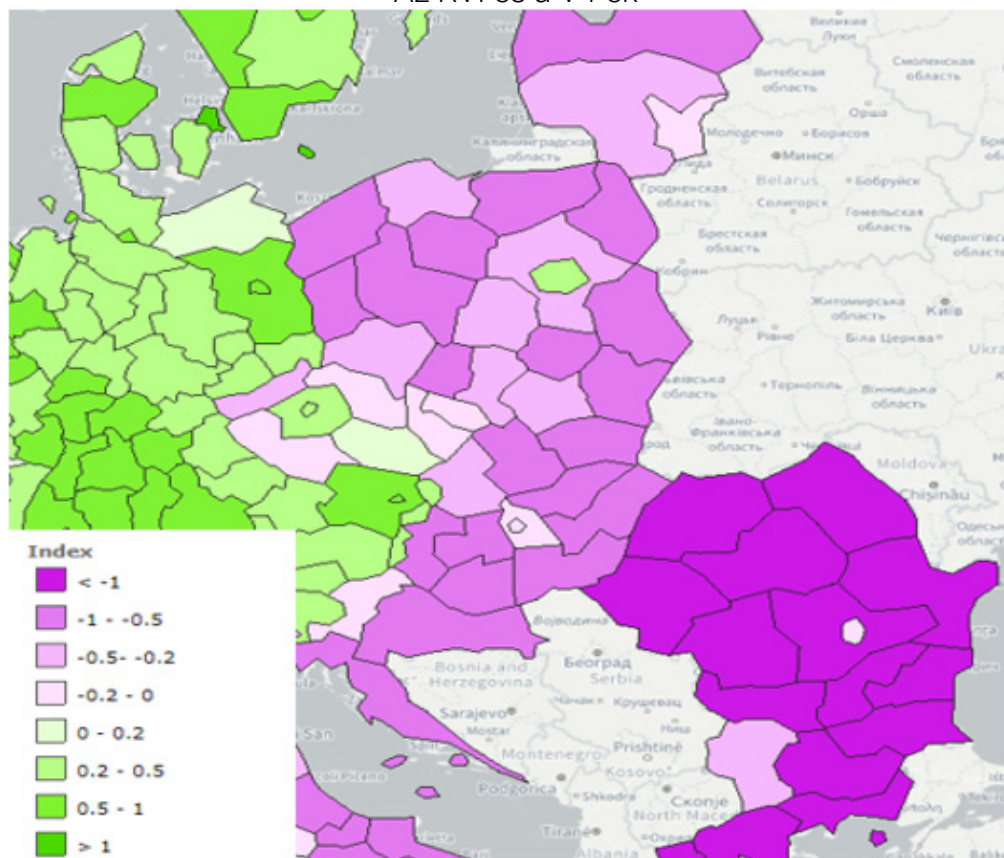
Az RVI szempontrendszerében külön megjelenik az „*innovációs dimenzió*” és azon belül az innováció egy külön faktor. Az „*innovációs dimenzió*” faktor összeértéke egyedül Varsónál megy negatívba, Prága (az üzleti szofisztikáltságot leszámítva) minden értékben vezet, viszont innováció szempontjából Budapest környéke sereghajtó (illetve a hazai régiókat tekintve egyedül a főváros és környéke emelkedik ki.)

42 IMD: World Competitiveness Ranking, 2021, <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness/> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)

43 u.o.

44 European Commission: European Regional Competitiveness Index, 2019 https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional-competitiveness/ (utolsó megtekintés: 2022. 05.12.)

10. ábra:
Az RVI és a V4-ek

Competitiveness		
Basic dimension	Efficiency Dimension	Innovation dimension
Institutions	Higher Education and lifelong learning	Technological Readiness
Macroeconomic Stability	Labour Market Efficiency	Business Sophistication
Infrastructure	Market size	Innovation
Health		
Basic Education		

(RVI alapján⁴⁵ saját szerkesztés)

11. ábra:
Az „innovációs dimenzió” adatai

	Budapest & környéke HU10	Pozsony & környéke SK01	Prága & környéke CZ00	Varsó & környéke PL91
Innovációs „dimenzió”	+0.03	+0.45	+0.51	-0.04

45 u.o.

(RVI⁴⁶ alapján saját szerkesztés)

II.2.3. Egyetemek

Az innováció kapcsán külön érdemes szót ejteni a V4 országokban található egyetemekről és azok nemzetközi rangsorban elfoglalt helyéről. A TOPUNIVERSITIES 2021-es felmérése⁴⁷ alapján megállapítható, hogy az első 500-ba két cseh és két lengyel egyetem tudott bekerülni, magyar és szlovák egyetem nem.

12. ábra.

V4 országok egyetemei az első 500-ban

	Magyaro.	Szlovákia	Cseho.	Lengyelo.
Egyetemek az első 500-ban			263. Károly Egyetem	321. Varsói Egyetem
			342. Prágai Kémiai és Technológiai Egyetem	326. Jagelló Egyetem

(Topuniversities⁴⁸ alapján saját szerkesztés)

III. INNOVÁCIÓS, START-UP ÉS SPIN-OFF ÖKOSZISZTÉMA

III.1. KUTATÁSI ELŐFELTEVÉS

Annak ellenére, hogy a „start-up vállalkozást” nem definiálja egységes fogalommal a közgazdaságtudomány (ebből adódóan a jogtudomány se), az „innováció”, illetve az „innovatív jelleg” egy visszatérő definíciós elem a különböző fogalmi meghatározásoknál.⁴⁹ Ebből következik, hogy a „start-up ökoszisztéma” rendszerének és jellegzetességeinek a megértéséhez az első lépés az „innovációs ökoszisztéma” vizsgálata. Más szavakkal fogalmazva, az „innovációs ökoszisztéma” egy olyan tágabb rendszer, mely magában foglalja a „start-up ökoszisztémát” (hiszen a „start-up vállalkozás” definíciós eleme az „innováció”) és a „spin-off

46 u.o.

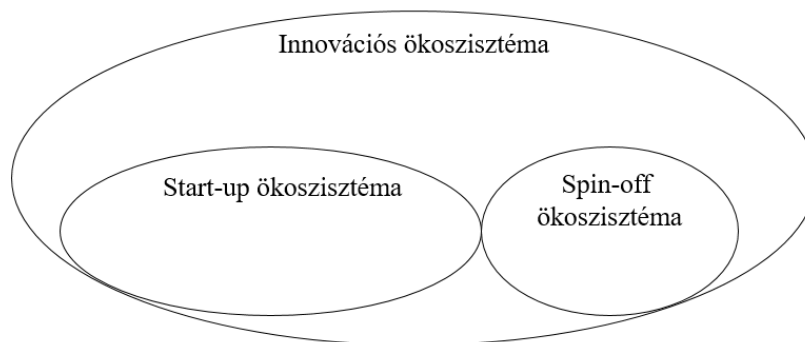
47 Topuniversities 2021: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2021> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)

48 u.o.

49 Lásd.: 331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet a korai fázisú vállalkozások és a korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozások nyilvántartásba vétel iránti eljárásának részletes szabályairól 2.§ f) pont és Nemzeti Innovációs Hivatal: Mi a start-up? <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:bAilTz5goLsJ:https://nkfih.gov.hu/hivatalrol/hivatali-kiadvanyok/mi-startup+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> (utolsó megtekintés: 2022.05.05.) 4.o. A start-up vállalkozásdefiníciós elemei a későbbiekben kerülnek részletesen kifejtésre!

ökoszisztémát” is. A „start-up” és a „spin-off vállalkozás⁵⁰” (egyetemen/más kutatóhelyen létrejött szellemi alkotást hasznosító vállalkozás) pedig két, egymástól eltérő tulajdonságokkal rendelkező entitás – a hasonlóságok ellenére - ebből adódóan a két ökoszisztémát érdemes külön vizsgálni. Kutatási előfeltevéseim így az alábbi állítások:

13. ábra.
Az ökoszisztémák feltételezett kapcsolatrendszere

(saját szerkesztés)

- Az „innovációs ökoszisztéma” részét képezi: a „start-up ökoszisztéma” és a „spin-off ökoszisztéma.”
- A „start-up” és „spin-off ökoszisztéma” két egymástól eltérő fogalmak, így a hasonlóságok ellenére érdemes azokat külön elemezni.
- Valamennyi - fent említett - ökoszisztéma szoros kapcsolatban áll egymással, így azokat egymással összhangban érdemes vizsgálni.

III.2. INNOVÁCIÓS ÖKOSZISZTÉMA

Az innovációs ökoszisztéma vizsgálata során először az *innováció* fogalmát tisztázom, majd az *innováció és gazdasági versenyképesség* közötti összefüggések tanulmányozását követően magát az *innovációs ökoszisztémát* és annak *szereplőit* mutatom be. Ezt követően a közös, V4 Együttműködés ernyője alatt létrehozandó innovációs ökoszisztéma témáját járom körül egy SWOT analízis segítségével, majd azokra a kérdésekre keresem a választ, hogy amennyiben megéri létrehozni egy közös innovációs ökoszisztémát, azt milyen lépések útján érdemes megtenni.

50 Jelen kifejezés alá nem sorolom, a „*vállalati spin-off vállalkozásokat*”, a „*spin-off vállalkozás*” fogalmát pedig a későbbiekben kerül bővebb kifejtésre.

III.2.1. Az innováció fogalma

Az „*innováció*”, mint kifejezés egy latin eredetű szó (*innovare*, *innovatum*), mely az „*in-*” nyomatékosítást kifejező előtagból és a „*novus*” (magyarul: új, újdonság) részekből tevődik össze, így lefordítva *megújítást* jelent.⁵¹ Az innováció az emberiséget történelmének kezdete óta végigkíséri, így a közgazdaságtudomány kialakulása során már találhatunk utalásokat – például – Adam Smithnél is arra, hogy a növekedés-fejlődés milyen fontos szerepet játszik a gazdaságban és miként lehet azt ösztönözni.⁵²

14. ábra.

Az innováció fontosabb gazdasági meghatározásai

SCHUMPETER (1939)	
1. Új, a fogyasztói körben még nem ismert javaknak , vagy egyes meglévő javak új minőségi szinten történő előállítás a.	
2. Új, az adott iparág gyakorlatában még nem ismert termelési eljárás, módszer bevezetése, mely nem szükséges, hogy tudományos kísérlet eredménye legyen sőt, egy áruval kapcsolatos új, kereskedelmi eljárás is lehet.	
3. Új termék elhelyezési lehetőség megtalálása , vagyis olyan piac nyitása , amely az adott ország adott iparágában még nem volt ismeretes.	
4. Új beszerzési források felkutatása a nyersanyagok vagy a félkész áruk piacán.	
5. Új szervezet létrehozása vagy éppen megszüntetése	
HOWARD-SETH (1969)	ROGERS-SHOEMAKER (1971)
Bármilyen új elem értékesítése, függetlenül attól, hogy új vagy sem a szervezet számára	Minden újnak minősül, amit az egyén újnak észlel.

(Vukoszavlyev, Polereczki & Kovács⁵³ alapján saját szerkesztés)

Viszont a modern közgazdaságtudomány számára az első mérföldkő jelentőségű definíció Schumpeter-től származik, aki ötesetkülönítéssel határozta meg az innovációt illetve az ő nevéhez köthető az innováció „*kreatív rombolásként*⁵⁴” való megnevezése is. Miszerint az újítások (lásd.: új termékek) szükségtelenné teszik a régieket, így ösztönözve a kreativitást, hiszen a gazdasági szereplőknek innentől jól felfogott érdekük az újítások

51 Vukoszavlyev Szlobodan, Polereczki Zsolt & Kovács Bence: Az innováció fogalmának fejlődése in: Fehér András & Szakály Zoltán (Szerk.): Egészségpiaci kutatások, Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2019, Debrecen, 186.o. és Keresztes Gábor: Az innováció fogalmának történeti áttekintése in: Gazdaság és Társadalom 2013/4. szám, 81.o.

52 DÖRY TIBOR: A regionális innovációs stratégiák szerepe a területfejlesztésben – a regionális innovációs stratégiák kidolgozásának modellje a Közép-Dunántúli Régió mintáján, Győr-Pécs, 2000, 11.o. és Keresztes i.m. 82.o.

53 u.o.

54 Schumpeter, Joseph Alois: *Capitalism, Socialism and Democracy*. Harper, New York, 1975 (Az elméletet 1943-ban dolgozta ki, a hivatkozás alapját képező könyv pedig 1975-ben jelent meg.)

keresése. Később az innováció fogalmi keretei egészen szubjektív iránya is kitágultak (lásd a fenti ábrán.) Ennek következtében Chickán az innováció fogalmát már „... a fogyasztói igények új, magasabb szintű kielégítésével⁵⁵” magyarázza.

Az Organisation for Economic Co-operation and Development (a továbbiakban: „OECD”) a 70-es és 80-as években végzett kérdőívekre támaszkodva kiadta az Első Oslo Kézikönyvet (First Oslo Manual) 1992-ben megkülönböztetett *termékinnovációt* (azon belül: *radikális és módosító termékinnovációt*) valamint *eljárás-innovációt*.

15. ábra.
Az Első Oslo kézikönyv innováció fogalmai

Első Oslo Kézikönyv (1992)		
Termékinnováció	Radikális termékinnováció	Olyan <i>új termék</i> , amelynek felhasználása, teljesítményjellemzői, tulajdonságai, tervezési sajátosságai, anyagfelhasználása vagy alkatrészei jelentősen eltérnek a korábbi konstrukcióktól.
	Módosító termékinnováció	Egy <i>meglévő termék</i> teljesítményének jelentős javítása , nagyobb teljesítményű alkatrészek vagy jobb minőségű anyagok felhasználásával.
Eljárás-innováció	Új, vagy jelentősen javított gyártási módszerek alkalmazása.	

(Vukoszavlyev, Polereczki & Kovács⁵⁶ alapján saját szerkesztés)

Annak ellenére, hogy az Első Oslo Kézikönyv megemlítette a szolgáltatásokat is, de elsősorban az előállításról rendelkezett.⁵⁷ A szolgáltatások azonban egyre nagyobb szerephez jutottak a piacon, így a nemzeti GDP adatoknál is megmutatkozott növekvő szerepük, ezért öt évvel később 1997-ben az OECD az Eurostatt-al együtt kiadta a Második Oslo Kézikönyvet, melyben aktualizálta az innovációval kapcsolatos álláspontját.

55 Vukoszavlyev, Polereczki & Kovács u.o. és Chickán Attila: Vállalatgazdaságtan, 2008, AULA Kiadó, Budapest

56 u.o.

57 Vukoszavlyev, Polereczki & Kovács i.m. 186.o. és Gault, Fred: Defining and Measuring Innovation in all Sectors of the Economy: Policy Relevance, 2016, OECD Blue Sky Forum III, Gehnt Belgium, 3.o.

16. ábra.
Harmadik és Negyedik Oslo Kézikönyv innováció fogalmai

Harmadik Oslo Kézikönyv (2005)	Negyedik Oslo Kézikönyv (2018)
magyar nyelvű szöveg	magyar nyelvű szöveg (saját fordítás)
150. pont: „Új, vagy jelentősen javított termék (áru vagy szolgáltatás) vagy eljárás, új marketing-módszer, vagy új szervezési-szervezeti módszer bevezetése az üzleti gyakorlatban, munkahelyi szervezetben, vagy a külső kapcsolatokban.”	1.25. pont: „Új vagy fejlesztett termék, eljárás/folyamat (vagy a kettő kombinációja) amely jelentős mértékben eltér az egység korábbi termékeitől vagy folyamataitól és elérhetővé vált a potenciális felhasználók számára (termék) vagy az egység használatba vette (folyamat).”
eredeti szöveg	eredeti szöveg
<i>A common feature of an innovation is that it must have been implemented. A new or improved product is implemented when it is introduced on the market. New processes, marketing methods or organizational methods are implemented when they are brought into actual use in the firm's operations.</i>	<i>An innovation is a new or improved product or process (or combination thereof) that differs significantly from the unit's previous products or processes and that has been made available to potential users (product) or brought into use by the unit (process).</i>

(saját szerkesztés)

2005-ben megjelent a Harmadik Oslo Kézikönyv⁵⁸ bevezetéshez/ implementáláshoz köti az innováció fogalmát, ami alatt a kézikönyv pedig a következőt érti: (új/jelentősen javított) termék esetén akkor valósul meg, ha piacra vezetik azt, új eljárásnál, marketing-módszernél, üzleti gyakorlatnál, pedig ha a cég működése során valóban használják azt. A 2018-ban kiadott Negyedik Oslo Kézikönyv⁵⁹ 13 évvel később egy leegyszerűsített, (általános) „innováció” fogalommal állt elő, itt jegyzem meg, hogy a „process” fordítása tekintetében sokkal célravezetőbbnek tartom magyar megfelelő vonatkozásában a „folyamat” kifejezést, mint az „eljárás” használatát. „Innovatív tevékenység” alatt a Negyedik Oslo Kézikönyv az alábbiakat érti: „minden fejlesztési, pénzügyi, reklámozási tevékenységet magában foglal, melyet a cég azért végez, hogy innovációt teremtsen maga számára.”⁶⁰

58 OECD/Eurostat: Oslo Manual Guidelines for collecting and interpreting innovation data, 2005, The Measurement of Scientific and Technological Activities, 3rd edition (“Harmadik Oslo Kézikönyv”), 150. pont

59 OECD/Eurostat: Oslo Manual Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 2018, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, 4th Edition (a továbbiakban: “Negyedik Oslo Kézikönyv”) 1.25. pont

60 Negyedik Oslo Kézikönyv, 1.30. pont (saját fordítás), eredeti szöveg: „Innovation activities include all developmental, financial and commercial activities undertaken by a firm that are intended to result in an innovation for the firm.”

A magyar jog az innováció fogalmát a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvényben (a továbbiakban: „Innovációs tv.”) határozza meg.

17. ábra.

Az Innovációs törvény által használt innováció fogalmak

Innovációs törvény	
Innováció fogalma 3.§ 6. pont	
<i>„Egy új vagy továbbfejlesztett termék vagy folyamat, vagy ezek kombinációja, amely jelentősen különbözik a jogi formájától vagy finanszírozási módjától függetlenül az adott szervezet korábbi termékeitől vagy folyamataitól, és amelyet termék esetén a potenciális felhasználók számára elérhetővé tettek, vagy amelyeket folyamat esetén a szervezet használatba vett ...”</i>	
Termékinnováció 3.§ 6.a. pont	Folyamat innováció 3.§ 6.b.
<i>„Egy új vagy továbbfejlesztett termék vagy szolgáltatás, amely jelentősen különbözik a vállalkozás olyan termékeitől, szolgáltatásaitól, amelyet már bevezetett a piacra.”</i>	<i>„Egy vagy több üzleti tevékenységéhez - így különösen a termelés, disztribúció és logisztika, marketing és értékesítés, információs és kommunikációs technológia, az adminisztráció és a menedzsment, termék-, és folyamat fejlesztés - kapcsolódó új vagy továbbfejlesztett üzleti folyamat, amely jelentősen különbözik a vállalkozás korábbi üzleti folyamataitól, és amelyeket a vállalkozás használatba vett”</i>

(saját szerkesztés)

Az „innovatív vállalkozások” számára a hazai jog az uniós jog mintájára azt a feltételt határozza meg, hogy a vállalkozás vagy független szakértő értékelésével támasztja alá az általa fejlesztett termék, szolgáltatás vagy folyamat „innovatív jellegét” vagy kutatási-fejlesztési költségei a működési költségeinek legalább a 10%-át teszik ki. Itt jegyzem meg kritikai észrevételemet a magyar és uniós jogban alkalmazott fogalommal kapcsolatban. Az Harmadik és Negyedik Oslo Kézikönyvek tanulsága alapján a 380/2014. (XII. 31.) Korm. rendelet 2.§ 27. pont a) és az Európai Bizottság 651/2014/EU rendeletének 2. cikk 80. pont a) bekezdése már nem helytálló, elavult, innováció alatt helytelen, hogy terméket, szolgáltatást és folyamatokat értenek, helyette „új vagy fejlesztett termék, eljárás/folyamat (vagy a kettő kombinációja)⁶¹” lenne a helyes meghatározás, valamint a „technológiai vagy ipari” alapú megköthése az innovációnak szintén elavult.

61 Negyedik Oslo Kézikönyv u.o.

18. ábra.
"Innovatív vállalkozás" fogalma a hazai és uniós jogban

Hazai jog	EU jog
380/2014. (XII. 31.) Korm. rendelet	A Bizottság 651/2014/EU rendelete
2.§ 27. pont innovatív vállalkozás: az a vállalkozás, amely a) független szakértő értékelésével alá tudja támasztani, hogy a belátható jövőben új vagy az iparági legmodernebb technikához képest jelentős javulást eredményező, ugyanakkor technológiai vagy ipari sikertelenség kockázatát magában hordozó terméket, szolgáltatást vagy folyamatot fejleszt ki, vagy b) esetén a támogatás nyújtását megelőző három év legalább egyikében a működési költségek legalább 10%-át kutatás-fejlesztési költségek teszik ki,	2. cikk 80. pont „innovatív vállalkozás”: az a vállalkozás: a) amely független szakértő által készített értékeléssel alá tudja támasztani, hogy a belátható jövőben új, az iparági technika mindenkori állásához képest jelentős javulást jelentő, ugyanakkor technológiai vagy ipari problémák kockázatát hordozó termékeket, szolgáltatásokat vagy folyamatokat fejleszt majd ki; vagy b) amelynek kutatás-fejlesztési költségei az összes működési költség legalább 10 %-át teszik ki a támogatás nyújtását megelőző három év legalább egyikében, illetve pénzügyi előzményekkel nem rendelkező induló vállalkozás esetében ugyanezen arányt a folyó pénzügyi időszak független könyvvizsgáló által hitelesített pénzügyi kimutatásában kell kimutatni;

(saját szerkesztés)

Az innováció megvalósításával kapcsolatos elméletek kapcsán fontos megjegyezni, hogy a közgazdaság-tudomány milyen nagy utat járt be. Kezdetben még lineáris modellként kezelték az innovációs folyamatot (*alapkutatás-fejlesztés-gyártás-marketing-értékesítés*). Később Rothwell hatására a kialakulásos modell az innovációt már nem lineárisan, hanem egy folyamatos, ciklikus körforgásként ábrázolta. A legújabb modellek már a „nyitott innovációra” épülnek, vagyis, hogy a szervezeten/vállalaton kívülről érkező gondolatokat és tapasztalatokat miként lehet kiaknázni.⁶²

III.2.2. Innováció és a gazdasági versenyképesség

Az innováció definíciós kérdéseinek tisztázását követően arra a kérdésre keresem a választ, hogy konkrétan milyen kapcsolat áll fenn az innováció és a gazdasági versenyképesség között, vagyis nemzetgazdasági szinten miért éri meg figyelmet fordítani az innovációra?

Az innováció és a versenyképesség kapcsolatának szorosságát már Schumpeter „ *kreatív rombolás*” elmélete alapján is feltételezhetjük, azonban felmerül a kérdés, hogy a gazdasági versenyképesség mérése során figyelembe veszik-e az érintett szervezetek az innováció jelentőségét?

62 Vukoszavlyev, Polereczki & Kovács i.m. 189-193.o.

A Világgazdasági Fórum (World Economic Forum, a továbbiakban: „WEF”) éves jelentéseiben vizsgálja az adott országokat versenyképességi szempontból és állít fel rangsort. Vizsgálatát korábban 12 alappillér figyelembe vételével végezte, amelyek közül megtalálható volt külön pontként az innováció.⁶³ A jelenlegi metodika új felosztást alkalmaz (10 elsőbbségi faktort vesz figyelembe), viszont az innováció továbbra is jelen van, annak szintjét pedig a kutatás - és fejlesztés irányába történő befektetések és állami ösztönzések segítségével méri.⁶⁴ Az Európai Unió is készít regionális versenyképességi indexet, amelyben három alaptényezőt vizsgál: a.) *alap vetület* (intézmények, stabilitás, egészség stb.), b.) *hatékonysági vetület* (piacméret, munkaerő piaci hatékonyság, stb.) és c.) *innovációs vetület* (technológiai készenlét, üzleti szofisztikáltság, innováció).⁶⁵

A versenyképesség és az innováció kapcsolatát alátámasztja még a Magyarország Digitális Startup Stratégiája címet viselő dokumentum vezetői összefoglalójában tett megállapítás is, ami arra a kérdésre kereste a választ, hogy miért van szükség start-up stratégiára: *„sok új szegmens csak mostanában alakul ki, ahogy a digitális gazdaság infrastruktúrája is most épül, fejlődik. Sok területen szinte minden ország/régió a startvonalról indul, nincs több évtizedes lemaradásunk. A magyar ökoszisztéma jó rajtot vehet, megalapozva a jövő gazdasági növekedését.”*⁶⁶ Artner már 1995-ös tanulmányában felhívta a figyelmet a versenyképességet meghatározó szempontok változására: *„a korában döntő fontosságú méretgazdaságosság, termelékenység és piaci hatalom mellett a rugalmasság, az alkalmazkodni tudás, illetve az innovációs képesség váltak a versenyképesség meghatározó elemeivé.”*⁶⁷ Nagy Sándor felteszi a kérdést, hogy az innovációs tevékenységek vajon megkerülhető lehetőségek, vagy túlélési kényszerreakciók-e és az utóbbi mellett teszi le voksát.⁶⁸

63 Chickán, Molnár & Szabó: i.m. 1212.o. és WEF Methodology and Computation of the Global Competitiveness Index 2017–2018, Appendix A, <https://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/04Backmatter/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018AppendixA.pdf> (utolsó megtekintés: 2022.05.01.) 319.o.

64 Priority: Incentivize and expand patient investments in research, innovation and invention that can create new markets, Concept: „Increase patient investment in research and development for the „markets of tomorrow”, Indicators: a.) „State of R&D investment in new technologies”, b.) „Public sector initiative in R&D for new technologies” WEF The Global Competitiveness Report, 2020, https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf (utolsó megtekintés: 2022.05.01.), 72.o.

65 Európai Regionális Versenyképességi Index 2019 https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/rci2019_scorecards.pdf (utolsó megtekintés: 2022.05.01.)

66 MAGYARORSZÁG DIGITÁLIS STARTUP STRATÉGIÁJA, 2016, <https://digitalisjoletprogram.hu/files/cc/32/cc32f035c632a2f5118c9a2d392c00e5.pdf> (utolsó megtekintés: 2022.05.01.), 8.o.

67 Buzás Norbert: Klaszterek: kialakulásuk, szerveződésük és lehetséges megjelenésük a Dél-Alföldön in: Tér és Társadalom: 2000/4. szám, 109.o. és ARTNER ANNAMÁRIA: Vállalati együttműködés a mai világgazdaságban in: Közgazdasági Szemle, 1995/1. szám, 104-115.o.

68 Nagy Sándor: Az innovációs startup ökoszisztémák gazdasági és társadalmi hatásai és fejlesztésük egyes aspektusai in: Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, 2020/2-4. szám, 12.o.

III.2.3. Az innovációs ökoszisztéma fogalma és szereplői

Az innováció fogalmának és a gazdasági versenyképességgel való szoros kapcsolatának ismertetése után az innovációs ökoszisztémának és az azt befolyásoló tényezőknek a bemutatása szükséges ahhoz, hogy a közös V4 Együtműködés ernyője alatt felállítandó innovációs ökoszisztéma előnyeit és hátrányait, valamint megvalósításának lépései kellő alaposággal kerüljenek ismertetésre.

Az „ökoszisztéma,” mint kifejezés etimológiailag görög eredettel rendelkezik, az „oikos” (magyarul: otthon) és „systema” (magyarul: rendszer) jelentésű szavakból jött létre. Gazdaságelméleti szempontból az 1980-as években kezdték el használni a fogalmat az ipari termelés folyamatát egymásból követő tevékenységek hálózatára (ipari ökoszisztéma).⁶⁹ Az ökoszisztéma, mint kifejezés a *rendszerben/szervezetben résztvevők együtt-fejlődése, együttműködése*.⁷⁰ Az innovációs ökoszisztéma tehát (az innovációmenedzsment szempontjából) olyan *„önszerveződő vagy meghatározott céllal létrehozott, többretegű társadalmi hálózat, amelynek résztvevői különböző jellemzőkkel, attitűddel, szervezeti és döntési rendszerrel, valamint az adott esetben eltérő meggyőződéssel és célokkal bírnak*.⁷¹

Az innovációs ökoszisztéma szereplőit a leglényegesebb mozzanatok kiemelésével, de mégis kellő körültekintéssel a Caraynnis & Campbell szerzőpárhoz köthető, Quadruple Helix modell mutatja be azáltal, hogy az innovációs ökoszisztéma szereplőit négy nagy csoportba sorolja: a.) *kormányzat*, b.) *akadémia, felsőoktatás*, c.) *civil szféra, felhasználó*, d.) *vállalatok*. Az ábra egy továbbfejlesztett változata a Triple Helix modellnek, amely nem tartalmazza a civil szférát és a felhasználókat.⁷² Tekintettel azonban az innováció fogalmánál jelzett, innovációs folyamatok elméleti megközelítése kapcsán bemutatott irányzatokra (nyitott innovációs elmélet), a négypólusú megközelítést tartom célravezetőbbnek, hiszen a civil szféra is komoly szerepet kaphat az innovációs ökoszisztéma építésében. Mindemellett az is világos, hogy az innovációs ökoszisztéma kapcsán elsősorban nemzeti szinten gondolkodik a szakirodalom java és a jogalkotó is, annak ellenére, hogy Horváth megjegyzi: *„innovációs ökoszisztéma kialakítására valóban a szervezeti, mikro szinttől egészen a makro, nemzetközi szintig van lehetőség*.⁷³

69 Horváth Klaudia Gabriella: Az innovációs ökoszisztéma folyamatok fejlesztésének lehetőségei – Egy online innovációs fórum koncepciója in: Polgári Szemle 2021/1-3. szám, 349.o.

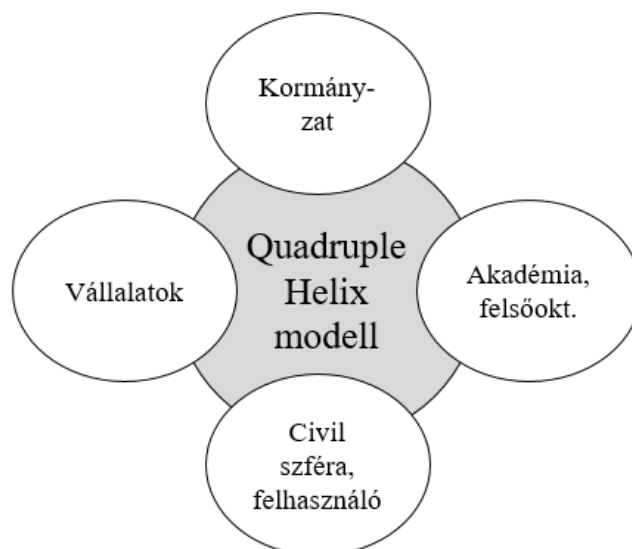
70 Horváth u.o.

71 u.o.

72 Horváth i.m. 353.o.

73 Horváth i.m. 352.o.

19. ábra.
A Quadruple Helix modell résztvevői

(Caraynnis & Campbell alapján Horváth 2021⁷⁴)

A.) A tudományos élet intézményei (Felsőoktatás, kutatóintézet, akadémia stb.)

A Quadruple Helix modell helyesen határoz meg négy különböző kategóriát, viszont az elnevezés tekintetében az „akadémia, felsőoktatás” csoport esetében pontatlan, hiszen itt alapjában a „tudományos élet intézményei” képeznek egy egységet, amin belül megkülönböztethetjük: a.) a felsőoktatás intézményeit: egyetem és főiskola, b.) a kutatóintézeteket, c.) az akadémiát (hazánkban a Magyar Tudományos Akadémiát). A tudományos élet intézményei közül a legrégebbre visszanyúló gyökerekkel az egyetemek rendelkeznek (már a XII-XIII. században megjelentek a modern egyetemek történeti előképei⁷⁵), illetve a későbbiekben bemutatandó összetett funkcióik miatt az innovációs ökoszisztéma kapcsán a tudományos intézmények „zászlóshajóinak” az egyetemeket tekinthetjük. Ezért jelen tanulmány során is elsősorban az egyetemek jelentőségét mutatom be. Fontos szempont továbbá, hogy a tudományos élet intézményi szinten való elkülönítése az állami/kormányzati szférától történetileg ugyancsak az „egyetemi autonómia” gondolatára eredeztethető vissza, hiszen már a középkorban is különböző privilégiumok illették meg az egyetemeket.⁷⁶ Egy modern jogállam pedig

⁷⁴ Horváth i.m. 353.o.

⁷⁵ lásd.: G. Karácsony Gergely: Állami szerepek a felsőoktatásban, Dialóg Campus Kiadó, 2016, Győr-Pécs, 15-16.o.

⁷⁶ G. Karácsony u.o.

alapjogi szinten deklarálja a „művelődéshez való jogot”⁷⁷ és védi a „tudományos és művészeti élet szabadságát”⁷⁸, ennek a szabadságnak a legfőbb letéteményese a „felsőoktatási autonómia”, ami az Alkotmánybíróság a 41/2005. (X. 27.) AB határozata alapján magába foglalja a.) a tudomány autonómiáját, amely alapján tudományos kérdésekben a tudomány művelői jogosultak dönteni, b.) a szervezeti autonómiát, amely a felsőoktatási intézmény szervezeti, működési önállóságát biztosítja, és c.) a gazdálkodási autonómiát, amely a pénzeszközök szabad felhasználását teszi lehetővé.⁷⁹

Az egyetem innovációs ökoszisztémában betöltött szerepével kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy nemcsak az „egyetemek” vannak hatással az innovációs ökoszisztéma többi szereplőire, hanem azok is hatást gyakorolnak az egyetemre, így a tudományos élet intézményeit, köztük kiemelten az egyetemeket újfajta szemléletmódok elsajátítására sarkallják. Etzkowitz *akadémiai forradalmáról* szóló elmélete szerint az első akadémiai forradalom az volt, amikor az egyetem hagyományos funkciója, vagyis az oktatás mellett megjelent a kutatás is, mint kiemelt társadalmi funkció. Ráadásul bebizonyosodott, hogy a kettő jól kiegészíti egymást (ez a kettőség teszi kiemeltté szerepét a tudományos élet intézményei között). Napjainkban, pedig a második akadémiai forradalom szemtanúi lehetünk, hiszen az oktatás és kutatás mellett egy harmadik funkcióval a társadalmi/gazdasági szerepvállalással (service) bővül az egyetemek feladata.⁸⁰ Ennek a folyamatnak a következménye a „vállalkozó egyetem” mint fogalom megjelenése, elterjedése illetve elterjesztése, aminek eredményeként az egyetemek gazdasági igényekre érzékeny képzőhelyekké, esetleg a helyi gazdaságot kiszolgáló csomópontokká válhatnak.⁸¹ Azonban meg kell említenem, hogy a szakirodalom szerint nem az egyetemhez köthető vállalkozói tevékenységtől lesz egy egyetem „vállalkozó egyetem”, hanem attól, hogy az egyetem egy másfajta szemléletmódot sajátít el.⁸² Ez a tendencia (akárcsak bármilyen más folyamat) tartalmaz lehetőségeket és buktatókat egyaránt. *Lehetőség, hogy ezáltal az oktatásban hangsúlyosabb szerepet kapjon a képzések jövőorientációja, a kutatások szempontjából pedig egy egyetemi kutatás eredménye jobban hasznosuljon a társadalmi gazdasági térben.*⁸³ Hátrányként, illetve buktató elemként merül fel, hogy a tudományos/felsőoktatási autonómiát a piac gyűri maga alá, ezáltal az

77 Hazánkban: Magyarország Alaptörvénye XI. cikk 1) bek. „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez.”

78 Hazánkban: Magyarország Alaptörvénye X. cikk 3) bek.: „Magyarország védi a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Művészeti Akadémia tudományos és művészeti szabadságát.”

79 G. Karácsony i.m. 47.o. és 41/2005. (X. 27.) AB határozat

80 Király Gábor: A vállalkozó egyetem fogalmi tere in: Közgazdasági Szemle, 2019/66. szám, 1191.o., Erdős Katalin: Felsőoktatás és innováció: Spin-offok és vállalkozó egyetemek Magyarországon – vannak vagy nincsenek? in: Educatio 2018/2. szám, 227.o. és Etzkowitz, Henry: The entrepreneurial university wave: from ivory tower to global economic engine in: Industry and Higher Education, 2014/4. szám 223-232.o.

81 Király i.m. 1188.o.

82 Király i.m. 1190.o.

83 Király i.m. 1187-1188.o.

egyetem (mint tudományos intézmény) elveszíti eredeti jellegét és objektív mivoltát, valamint kiszorít olyan tudásformákat, melyek nem tűnnek elég gyakorlatorientálnak, így alacsonyabb a piaci értékesíthetőségük.⁸⁴ Ezen negatív hatások veszélyei valóban fennállnak, azonban amennyiben tágabban értelmezzük a vállalkozói kifejezést és úgy fogjuk fel, mint „külső érintettek számára való értékteremtés lehetőségét és képességét,⁸⁵ akkor a „vállalkozó egyetem” inkább egy külső érintettekre való nagyobb nyitottságot jelent (nemcsak a vállalkozások, hanem az innovációs ökoszisztéma más szereplői pl.: civil szféra irányába.) A vállalkozó egyetem tehát egyszerre jelent egy szemléletmódot és egy sajátos intézményi felépítést. Az utóbbit támasztják alá Mascarenhas és szerzőtársai, amikor három kritériumot szabtak meg a vállalkozó egyetemmé válás feltételei kapcsán: a.) „ szervezeti innovációs képesség a pénzügyi függetlenség elérésére, b.) kutatásközpontú stratégia kiválasztásának intézményi képessége és c.) új vállalkozások fejlesztéséhez való hozzájárulás képessége.⁸⁶”

A fejezetben említett harmadik új funkció, vagyis a társadalmi, gazdasági szerepvállalás egy korai előképe volt, amikor az USA-ban az 1962-es Morill-törvény alapján az egyetemek mezőgazdasági földeket kaptak és az azon végzett kutatómunka eredményeit megosztották gazdálkodókkal, habár már itt is a gyakorlati alkalmazhatóság volt a cél. Ez a koncepció a tudásra még „közjószággént” tekintett. A napjainkban teret hódító „vállalkozói egyetem” szemlélet szintén az egyetemen keletkezett tudás hasznosítását tartja kívánatosnak, viszont már a létrejövő szellemi tulajdont, egy-egy az egyetemről kipörgetett végbe (ún. spin-off vállalkozásban) kívánja hasznosítani.⁸⁷ A spin-off ökoszisztéma bemutatására egy külön alfejezetben kerül sor.

Összességében tehát megállapítható, hogy a tudományos élet intézményeinek fontos szerepük van az innováció ökoszisztémában, az egyetemek pedig ezen belül is kiemelt jelentőséggel bírnak a felgyülemlett többletfunkciók miatt (oktatás, kutatás, társadalmi/gazdasági szerepvállalás). Napjainkban a vállalkozó egyetem eszménye jelentős mértékben kihat a felsőoktatással szemben támasztott követelményekre. A nyilvánvaló előnyök, illetve lehetőségek mellett (gyakorlatorientált tudás stb.) bizonyos hátrányok felbukkanását is szem előtt kell tartani (az egyetem objektivitásának elvesztése stb.), viszont megfelelő szemlélettel ezek a negatív hatások minimalizálhatók. Az innovációs ökoszisztémában a szereplők egymással kapcsolatba lépnek, ezáltal egymásra hatást gyakorolnak, tehát a szereplők maguk is változnak a rendszer működése során. Ennek az egyik következménye, hogy az interakciók által az egyetem bizonyos jegyeiben elkezd a vállalkozásokhoz közeledni így a belső szervezeti felépítése átalakul.⁸⁸ A vállalkozó egyetemen születő szabadalmak, egyéb szellemi tulajdon által védett eredmények hasznosítására pedig spin-off - az egyetemről kipörgetett – vállalkozások jönnek létre, vagyis létrejönnek a tudományos élet és a vállalkozások határán mozgó új entitások. Ezek azonban egy önálló alfejezet tárgyát képezik. A vállalkozói mentalitás

84 Király i.m. 1188.o.

85 Király i.m. 1197.o.

86 Király i.m. 1191.o.

87 Erdős i.m. 227.o.

88 Erdős i.m. 227-228.o.

erősebb jelenléte a tudományos életben nemcsak az egyetemeket, főiskolákat érintheti, hatással lehet a kutatóintézetekre vagy éppen az akadémiákra is, habár ezeken a területeken nem figyelhető meg a funkciók olyan szintű koncentrációja, mint a felsőoktatási intézmények esetén.

B.) Civil szféra, felhasználó

Az „eredeti” Triple Helix modellből éppen ez a fogalmi elem hiányzott, annak ellenére, hogy az innovációs ökoszisztémának – talán nem olyan látványos módon, mint a másik három kategóriában feltüntetettek, de - a civil szféra is a részét képezi. Gondoljunk vissza az innováció fogalmánál ismertetett egyes megközelítésekre; Rogers-Shoemaker: „minden újnak minősül, amit az egyén újnak érzel”, Cooper-Kleinschmidt: termék és piac egybevetése, Chickán: „... a fogyasztói igények új, magasabb szintű kielégítése”. A Harmadik Oslo Kézikönyv pedig az innováció fogalmává tette az „implementálást”, ami termék esetén a piacra vezetést jelenti (vagyis a felhasználók számára elérhetővé válást). Az innováció megvalósításával kapcsolatos elméletek terén is komoly szemléletbeli fordulatnak minősült, amikor nem lineáris, hanem szervezeti határokon átlépő folyamatként írták le az innovációt. Tehát a felhasználói észrevételek, visszajelzések ugyanúgy képezhetik egy innováció alapját mint akár egy tudományos kutatás.

Amikor a civil szféra szerepéről beszélünk, akkor meg kell fogalmaznunk azokat az egész társadalommal szembeni elvárásokat, melyek szükségesek egy jól működő innovációs ökoszisztémához. Florida 3T modelljében arra hívta fel a figyelmet, hogy a gazdasági fejlődéshez három általános elem szükséges: „*technológia, tehetség és tolerancia*”. A „*technológia*” függ a legkevésbé a civil társadalomtól. A „*tehetség*” a humánerőforrásra utal (kreativitás és kreatív munkavégzés), ebben a kérdésben más szereplőknek is komoly feladatauk van (lásd.: kormányzat és tudományos élet intézményei), viszont nagyobb mértékben függ már a civil szférától. A harmadik – egyben legújyszerűbb – elem a „*tolerancia*”, amiben kimondottan a civil szférának van a legnagyobb szerepe.⁸⁹ Nem elhanyagolható az innovációs ökoszisztéma kapcsán, hogy a társadalom mennyire befogadó az innovációra és mennyire tolerálja az „*innovátorokat*”, kialakulnak-e olyan intézmények (társadalmi szokások), melyek vállalkozásra és újításra ösztönzik az egyéneket. Továbbá az sem elhanyagolható tényező, hogy nem minden innovatív ötlet (és ezáltal nem minden innovatív vállalkozás, vagy projekt) jár sikerrel, nagy a kockázat és sok a sikertelenség, így az is egy fontos szempont, hogy mekkora a „*cégkudarctűrőképesség*”, egy nem sikeres próbálkozás után végleg feladják-e a próbálkozást az egyének? Illetve, az is kérdés, hogy mennyire erős a szociális háló és meg tud-e birkózni a társadalom a szükségszerűen „*bedőlő vállalkozások*” okozta frusztrációval.

89 Rittgasszer Imola: Kreatív kistérségek Magyarországon in: Lukovics Miklós & Udvari Beáta (Szerk.): A TDK világa, 2012, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, Szeged, 224-225.o.

Civil szféra alatt azonban nemcsak önálló egyének közös halmazát lehet érteni. A civil szféra bizonyos esetekben bizonyos ügyek mentén képes saját magát megszervezni. Erre egy kiemelt példa – az innovációs ökoszisztéma szempontjából – a „*társadalmi vállalkozás*” (angolul *social entrepreneurship*). Annak ellenére, hogy neve alapján egyértelműen a vállalkozások közé kellene sorolni, rendeltetésének figyelembe vételével megállapítható, hogy inkább a civil szféra és a vállalkozás határán lebegő, társadalmi küldetéssel rendelkező entitás.⁹⁰ A „*társadalmi vállalkozás*” mint kifejezés először 1990-ben egy Olaszországban jelent meg, amikor Impresa Sociale címen elindítottak egy folyóiratot habár hasonló jellegű kezdeményezések már az 1980-as évek végétől jelen vannak.⁹¹ A Borzaga–Defourny szerzőpáros négy *gazdasági-vállalkozási* jellegű és öt *társadalmi jellegű* dimenziót fogalmazott meg a társadalmi vállalkozások paramétereinek körülírása során. A „*társadalmi küldetés*” pedig – egyes definíciók szerint – A „*társadalmi problémák innovatív megoldása*.”⁹² Mások így definiálják ugyanezt „*a közérdekű, szociális vagy társadalmi cél jelenti az üzleti tevékenység alapján*.”⁹³ Személyes véleményem, hogy az innovatív jelleg, illetve a társadalmi vállalkozások „*vállalkozási jellegét*” igazoló fogalmi jegyei ellenére sem tekinthetők teljes értékű vállalkozásoknak, illetve start-up vállalkozásoknak (utóbbi fogalma a következő alfejezetben kerül bemutatásra).

20. ábra:
A társadalmi vállalkozás fogalmi elemei

Társadalmi vállalkozás	
Gazdasági-vállalkozási jellemző	Társadalmi jellemző
1. Folyamatos tevékenység: ártermelés és/vagy szolgáltatásértékesítés	1. Kifejezett cél a közösség javára
2. Magas szintű autonómia	2. Polgárok egy csoportja által indított kezdeményezés
3. Gazdasági kockázat jelentős szintje	3. Nem a tőketulajdonon alapuló döntéshozatali jogkör,
4. Fizetett munka minimális összege	4. Részvételi jelleg
	5. Korlátozott profitelosztás

(Borzaga-Defourny 2011⁹⁴ alapján saját szerkesztés)

90 „*valamilyen társadalmi ügyet képvisel, azaz társadalmi küldetése van. A nyereségét a kedvezményezettjeire osztja, illetve a szervezet működtetésére fordítja, nem pedig a magántulajdonba forgatja vissza. Alapvetően tehát ugyanolyan bevételorientált vállalkozói forma, mint a tisztán üzleti alapú vállalkozások, azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy társadalmi értéket kíván létrehozni. Az üzleti modelleket annak érdekében használja, hogy kreatív megoldásokat találjon társadalmi kihívások komplex és hosszú távú kezelésére.*” Huszák Loretta: Másként vállalkozók? Társadalmi vállalkozások ma Magyarországon in: Magyar Tudomány 2018/3. szám 343.o.

91 Kézai Petra Kinga: Startup mint társadalmi vállalkozás Magyarországon in: Civil Szemle 2020/4. szám, 160.o. a szerző művében a társadalmi vállalkozást, mint a start-up vállalkozás egyik speciális alfaját tartja számon, ezzel az állásponttal a fentiekben előadottak alapján nem értek egyet.

92 Péter Zsolt: A társadalmi vállalkozások és tevékenységeik ismertsége, illetve az előttük álló feladatok egy kérdőíves felmérés eredményei alapján in: Közép-európai Közlemények, 2018/2. szám, 125.o.

93 Kézai i.m.161.o.

94 Kézai i.m.160.o.

Azonban fontos megjegyezni, hogy a társadalmi vállalkozások jelenségére bizonyos országokban nagyobb a fogékonyság, máshol kevesebb érdeklődést kapnak, így például a Cseh Köztársaságban a start-upokhoz viszonyított számuk alacsony.⁹⁵

C.) Vállalkozások

Jelen pontban is cizellálom az eredeti Quadruple Helix modell szóhasználatát, a „vállalatok” helyett célravezetőbbnek tartom a „vállalkozások” kifejezést. Ezen sarokpontja a Quadruple Helix modellnek meglehetősen sokféle entitást takar, hiszen a vállalkozások méreteik és ezáltal képességeik alapján is eltérő szerepet játszanak az innovációs ökoszisztéma életében. Így különbségek teszek: a.) nagyvállalatok, b.) kis- és középvállalkozások és c.) start-up vállalkozások között.

A *nagyvállalatok* kapcsán általánosságban megállapítható, hogy ugyan kiemelten kezelik az innovációt, de amennyiben nem hazai (magyar) tulajdonban állnak, úgy nem Magyarországon, hanem az anyaországban érdekeltek a vállalati innováció fejlesztésében. Tehát a nemzeti szintű innovációs ökoszisztéma építését nem lehet külföldi vállalatokra bízni, habár ennek ellenére a külföldi nagyvállalatok is - közvetett módon - hozzájárulhatnak az innovációs ökoszisztéma kiépüléséhez, illetve fejlődéséhez. A „*klaszter*” fogalmat a köztudatban Porter vezette be a 90-es években, mikor egyes országok gazdasági sikerességének empirikus vizsgálata közben arra a megállapításra jutott, hogy a versenyképes államok versenyképes gazdasági térségekből állnak, ahol megfelelő összetételben csoportosulnak a vállalkozások.⁹⁶ A klaszter tehát „*egy földrajzilag koncentrált, vállalati kooperációs hálózatról van szó, melynek tagjai egymással információkat, know-how-t, árut és szolgáltatást cserélnek, együtt dolgoznak termékek és szolgáltatások fejlesztésén, gyártásán és karbantartásán, illetve közösen lépnek fel a térségi infra-struktúra- és munkaerő-piacon.*”⁹⁷ FESER a regionális klaszterekénél fellépő három agglomerációs előnyt nevesít: a.) *nagyfokú méretgazdaságosság a vállalkozásokon belül, b.) lokalizációs előnyök (az iparág gazdasági egységeinek koncentrációjának eredménye), c.) urbanizációs előnyök (térség gazdaságának méretéből eredően: populáció, jövedelmek, kulturális és egészségügyi szolgáltatások).*⁹⁸ Vagyis lehet, hogy a külföldi vállalat nem végez innovációs tevékenységet, de jelenléte oda vonzhat olyan más, a klaszter körforgásába bekapcsolódó entitást, aki viszont érdekelt lesz az innovációban. A klaszterek nyújtotta versenyelőnyökkel kapcsolatban Camagni és a Shefer-Frenkel szerzőpáros is megjegyzi, hogy az innovációs tevékenységek által

95 Kézai i.m.162.o.

96 Buzás Norbert: Klaszterek: kialakulásuk, szerveződésük és lehetséges megjelenésük a Dél-Alföldön in: Tér és Társadalom: 2000/4. szám 110-111.o.

97 Buzás u.o.

98 Buzás i.m. 112.o.

létrehozott externáliák hozzájárulnak a „*innovációs milliőt*”, amely biztosítja az innováció terjedését, így biztosítja a klaszterbe „*tömörülő*” vállalkozások versenyképességét.⁹⁹ A klaszterek kapcsán fontos megemlíteni, hogy alapjában véve a klaszter ipari szempontból elemzi a jelenségeket, az ökoszisztéma pedig tágabb fogalom, viszont az ipari szektor szerepe a mai napig jelentős – különösen a közép-kelet-európai régióban.

A nagyvállalatok említése során érdemes megkülönböztetni olyan, alapjában véve alternatív tőkebefektetésre specializálódott vállalatokat, mint a kockázati tőkealapok és a kockázati tőkealapkezelők, hiszen az innováció létrehozása felettébb költséges folyamat, aminek a támogatásához magas összegű és speciális jellegű „*tőkeinjekciókra*” van szükség, melyek a start-up ökoszisztéma kapcsán kerülnek részletesebben bemutatásra.

A kis- és középvállalkozások (a továbbiakban: „*kkv.*”), fogalmát az Európai Bizottság ajánlása¹⁰⁰ alapján a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló, 2004. évi XXXIV. törvény az alábbiak szerint definiálja: „*az a vállalkozás, amelynek a) összes foglalkoztatotti létszáma 250 főnél kevesebb, és b) éves nettó árbevétele legfeljebb 50 millió eurónak megfelelő forintösszeg, vagy mérlegfőösszege legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg.*¹⁰¹” Ugyan maga az elnevezés gyűjtőnév jellegű, amit a fogalmi meghatározás is alátámaszt, viszont alapjában véve stabilitást és magas foglalkoztatási adatokat szokott elvárni a gazdaságpolitika a *kkv.*-ktől. A szerényebb anyagi források miatt a *kkv.* szektor tagjai nem engedhetik meg sok esetben maguknak, hogy innovációval a saját vállalkozásukon belül foglalkozzanak. Így izgalmas kérdés, hogy a jövőben sikeresen kiszervezheti-e ez a réteg az innovációk felkeresését és megvalósítását egy másik szereplőre (egyetem, vagy start-up vállalkozások).

A start-up vállalkozások külön kategóriát képeznek a *kkv.*-khoz képest, melynek részletesebb kifejtése és a start-up vállalkozás fogalmi meghatározására a start-up ökoszisztéma elemzése során kerül ismertetésre.

D.) Kormányzat

Az I. fejezetben ismertetett *endogén neoklasszikus irányzat* téziseit figyelembe véve az államnak ugyan nem feladata a piaci folyamatokba történő (aktív) beavatkozás, viszont vannak olyan területek, ahol az államnak meg kell teremtenie a hatékonyság és versenyképesség feltételeit: innováció-politika, humántőke minőségének a javítása stb. Megállapítható, hogy a túlzott mértékű állami beavatkozás nem teljesíti a hozzá fűzött reményeket (a kockázati tőke vonatkozásában

99 Buzás i.m. 117.o.

100 Európai Bizottság C (2003) 1422 Ajánlása, 2. cikk

101 2004. évi XXXIV. törvény, 3.§ 1) bek.

szemléletes példa a német WFG program¹⁰²), viszont az innovációs ökoszisztéma bizonyos szinten igényli a kormányzati beavatkozásokat, azok teljes hiányával nem alakul ki (szintén a kockázati tőke kapcsán példa erre az USA sikere a Szilícium-völgy és a SBIR program kapcsán.¹⁰³)

A kormányzat az innovációs ökoszisztéma létrejöttét és fejlődését a.) a gyakorlati élet igényeinek megfelelő jogalkotással, b.) üzleti ösztönzés fenntartásával és c.) (gazdaság)politikai irányelvek meghatározásával tudja támogatni. A jogalkotás kapcsán kiemelt szerepe van 1.) a szellemi tulajdon megfelelő védelmének, 2.) a kockázati tőkebefektetések hatékony szabályozásának és 3.) általánosságban egy vállalkozóbarát környezet kialakításának. Az üzleti ösztönzés kapcsán nyilvánvalóan az a probléma kerül előtérbe, hogy az innováció felfedezése és hasznosítása komoly anyagi erőforrásokat igényel és nehéz olyan piaci befektetőket találni, akik rendelkeznek ekkora összegű vagyonnal és konkrétan nagyon kockázatos kimenetelű vállalkozásokat akarnak-e ezzel támogatni. Illetve, ha az állam kutatásra és fejlesztésre szán pénzeszközöket, akkor azon a területen is azzal kell szembesülnie, hogy nehéz realizálnia a sikerességet. Így a kockázati tőkebefektetés kapcsán az állami tulajdonú kockázati tőkealapok mellett a hibrid finanszírozás is megjelenik (co-financing vagy hibrid alap formájában.¹⁰⁴) A gazdaságpolitikai irányelvek elsősorban a fenti két pontot (jogalkotás és üzleti ösztönzés) koordinálják össze, illetve nemzetközi együttműködésekkel nagymértékben előre lendíthetik, akár nemzetközi innovációs ökoszisztéma létrehozásával, a fejlődés és a versenyképesség ütemét.

Összegezve gondolataimat a Quadruple Helix modell által megnevezett, az innovációs ökoszisztémát alakító szereplők kapcsán megállapítható, hogy mind a tudományos élet intézményei, mind a civil szféra és mind a kormányzat „*vállalati*sabb” *gondolkodásmódot* sajátít el az innovációs ökoszisztémában megvalósuló kölcsönhatások végett. Illetve létrejönnek olyan „*hibrid entitások*,” melyek a *tudományos élet intézményei/civil szféra/kormányzat és a vállalkozások határán táncolnak* (vállalkozó egyetem és spin-off vállalkozások, társadalmi vállalkozások, vegyes kockázati tőkealapok).

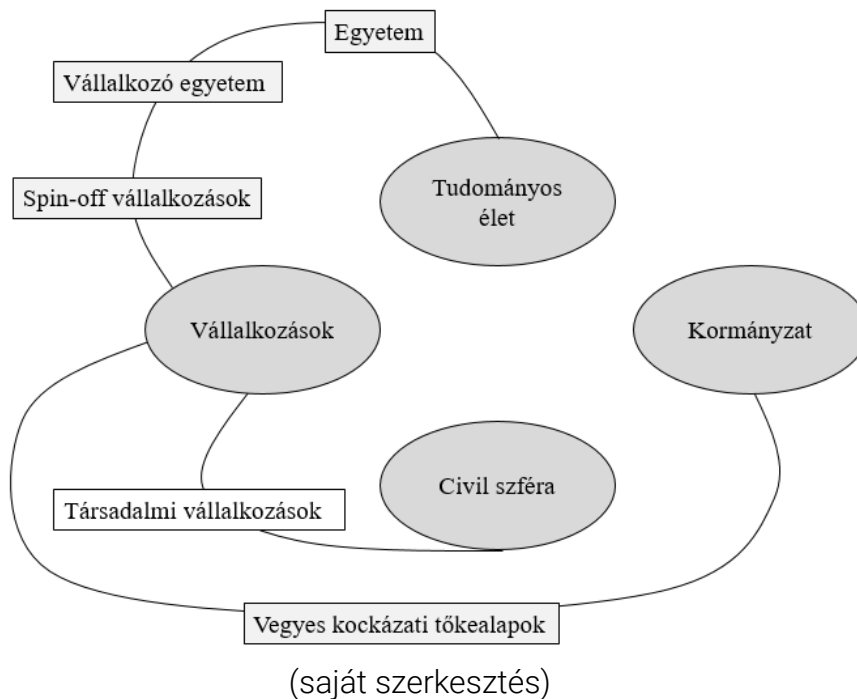
102 Az 1975-ös német Deutsche Wagnisfinanzierungsgesellschaft (röviden: „WFG program”) ahol a kormány a befektetők esetleges veszteségeinek 75%-ának visszafizetésére garanciát vállalt így, a veszteségmérés miatt a finanszírozónak nem állt érdekében a leg-sikeresebb ügyletek felkutatása ezért a program kudarcba fulladt. lásd: Kovács Balázs: Állami kockázati tőke a magyar kkv-finanszírozásban, 2011, Széchenyi István Egyetem Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Győr, 124.o.

103 Small Business Innovation Research (rövidítve: „SBIR program”) lásd.: Glavanits Judit A kockázati tőkebefektetések egyes jogi kérdései, 2015, Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 46.o.

104 Glavanits i.m. 33.o.

21. ábra.

Az innovációs ökoszisztéma szereplői és az általuk létrehozott „hibrid entitások”

III.2.4. Közös V4 Innovációs ökoszisztéma – SWOT analízis

A tanulmány jelen részében azt vizsgálom meg, hogy érdemes-e egy közös, a V4 Együttműködés ernyője alatti innovációs ökoszisztémát létrehozni. Ez a kérdés a tanulmány címében kitűzött kérdés (vagyis, hogy érdemes-e egy V4 start-up ökoszisztémát létrehozni) megválaszolásához egy fontos előfeltétel, hiszen innovációs ökoszisztéma nélkül nem beszélhetünk start-up ökoszisztémáról sem. A kérdés tudományos igényességű megválaszolásához pedig a SWOT analízist választottam, hiszen ez a fajta elemzési módszer meglehetősen komplex és szisztematikus. A SWOT analízis tárgya lehet szervezet, projekt és program is, tehát a közös V4 innovációs ökoszisztéma is vizsgálható így. Az elemzés funkciója, hogy a megvalósítandó cél szempontjából minősítsük a megvalósítójának pozícióját, belső adottságok és külső tényezők tekintetében. Először a belső tényezők: „*strengths*” (magyarul: erősségek) és „*weaknesses*” (magyarul: gyengeségek), majd a külső tényezők: „*opportunities*” (magyarul: lehetőségek) és „*threats*” (magyarul: veszélyek) kerülnek a vizsgálat fókuszába.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Köpeczi-Bócz Tamás: Humánszolgálati stratégiaalkotás, Corvinus Egyetem, 2011, Budapest, 63.o.

22. ábra.
A SWOT analízis módszertani alapjai

	pozitívumok	negatívumok
belső tényezők		
külső tényezők		

(Köpeczi-Bócz 2011¹⁰⁶ alapján saját szerkesztés)

Amennyiben az innovációs ökoszisztéma építésről általánosságban (és első körben nem V4 specifikusan) gondolkodunk, akkor *erősségként* kell értékelni, hogy alapjában véve van igény az innovációra mind a *civil szféra/felhasználók* részéről (*szeretnének jobb termékeket, szolgáltatásokat, vagy ezek kombinációit igénybe venni*), a vállalkozások irányából (*versenyelőnyre szert tenni, a lemaradást elkerülni*), a tudományos élet területéről (új felfedezések) és kormányzati szempontból is (a nemzetgazdasági versenyképesség és életszínvonal fejlesztése). *Hátrányként* említendő meg, hogy erre a vállalkozásorientált gondolkodásmódra – amit a fejlett innovációs ökoszisztéma magával hoz – nem áll készen társadalom a fentiekben kifejtettek alapján valós félelem a tudományos élet „*elűzletiesedése*”, illetve annak negatív következményei (elveszíti a tudomány és a tudományos intézetek az objektív jellegüket, ahogy azt KIRÁLY is felvázolta) és a civil szférának is számolnia kell, a vállalkozói mentalitás negatív oldalaival. Illetve a kormánynak is figyelembe kell vennie a gazdasági, költséghatékonysági szempontok mellett más tényezőket is. A lehetőség nyilvánvalóan egy vállalkozó mentalitású, innovációra képes társadalom eszményének az elérése. Az ésszt modell a bizonyíték rá, hogy néhány innovációs siker (lásd.: skype) hogyan segíthet újabb innovátor generációk „*kinevelésében*”¹⁰⁷. Valamint, annak ellenére, hogy egyrészt, az innovációs sikerek vagyoni realizálódását nehéz „*az országhatókon belül tartani*” és az innováció megvalósulási formáit naivitás lenne „*közjósággként*” kezelni, fontos figyelembe venni a „*tudás spillover*” jelenségét, ami szerint a szellemi tulajdon jog védelme ellenére nem lehet a tudást teljes egészében „*levédtetni*” (ún. túlcserélő hatások).¹⁰⁸ Buktatóként pedig számolni kell azzal, hogy az intenzív ütemű innováció (amit a sikeres innovációs ökoszisztéma pozitívumának tartunk) az eleve *meglévő társadalmi különbségeket szétfeszíti*: a munkaerőpiac nem tudja időben követni a fejlődés mértékét, így a klasszikus munkavégzési képességek rendkívül gyors mértékben értéktelenednek el, a tehetősebbek (akik gyorsabban tudnak alkalmazkodni) még tehetősebbek, a szegények még szegényebbek lesznek¹⁰⁹.

106 Köpeczi-Bócz u.o.

107 Dumas, Marlon: The Rise of the Estonian Startupsphere in: IT Professional Magazine, 2014/7-8. szám, 8-9.o.

108 Smahó Melinda: A tudás és a regionális fejlődés összefüggései, Széchenyi István Egyetem Multidiszciplináris Társadalomtudományi Doktori Iskola, 2008, Győr, 22.o.

109 Nagy Sándor: Az innovációs startup ökoszisztémák gazdasági és társadalmi hatásai és fejlesztésük egyes aspektusai in: Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, 2020/2-4. szám 19-20.o.

A közép-kelet európai térségre jellemző paraméterek figyelembe vételével a közös V4 innovációs ökoszisztéma kapcsán *erősségnek* tekintendők az *országok közös adottságai* (gazdasági, kulturális és társadalmi értelemben is) az I. fejezetben kifejtettek alapján a kelet-európai bumerángot, mint gazdasági entitást politikai egységbe a V4 Együtműködés fogja (melynek alapját a közös értékek képviselik, aminek az EU-n belül is van létjogosultsága.) Gyengeségnek minősül viszont az a tény, hogy gazdasági értelemben a *V4 államok egymással szemben is versenyben állnak és ez „elrelativizálhatja” az együtműködés mélységét* (ahogy annak idején az uniós csatlakozások előtt is elhalványult a kooperáció). Ami egy fontos lehetőség: az európai centrumtárségekhez való gazdasági felzárkózás eszmei gondolata, ami együtműködés nélkül nem reális (tekintve, hogy a cseh, szlovák és magyar piac önmagában milyen méretű a nyugat európai országokhoz képest.) Egyrészt, az innováció tekintetében a globális piac *„célba vétele”* meglehetősen fontos szempont¹¹⁰ amihez *nemzetközi mentalitásra és gondolkodásmódra* van szükség (ami nemzetállami szinten ilyen kis piacú országoknál nehezen kivitelezhető). Másrészt, *költséghatékonysági szempontokból* is célszerűbb a közös együtműködés. Bukatóként kell kalkulálni az *egymással szembeni bizalmatlanságot* és a *tudás „ellopásától” való félelmet*, hiszen ahogy már az előbb említettem, az innováció tárgya nem tekinthető *„közjószágnak”,* ezért az innovátorok nemzetközi együtműködésével létrejött szellemi tulajdon felhasználásának kérdése okozhat problémákat.

A térség szempontjából nemcsak *„közös adottságokról”,* hanem épp ellenkezőleg *„hely és nemzet specifikus”* adottságokról is szót kell ejteni (gondoljunk csak Magyarországra és Csehországra eltérő földrajzi és ebből adódóan eltérő ipari adottságaira.) Utalva az I. fejezetben bemutatott *„növekedési pólusokra”* és a *„klaszterek”* kialakulására és működésére a V4-en belüli eltérő adottságokkal rendelkező térségek eltérő ütemben és irányba fejlődnek, vagyis hasznos lehet a tapasztalatok megosztása. *Hátrány, hogy kevés a határon átnyúló innováció orientált kapcsolatok száma,* vagyis az innovációs ökoszisztéma szereplői nem igazán kommunikálnak egymással a nemzethatárokon túl. Lehetőség, hogy a már jelenleg is fejlett területek még fejlettebbek lesznek a V4-en belül, ezáltal meghatározóbb szerepet tudnak elfoglalni az európai és a világkereskedelemben is. Itt felhívom a figyelmet Polányi Mihály kategorizálására, aki megkülönböztette az *explicit* (vagyis kodifikált, szavakban megfogalmazott) és a *tacit* (személyes, rejtett, kimondatlan jellegű, készségszintű) *tudást.*¹¹¹ Vagyis annak ellenére, hogy napjainkban soha nem látott mértékű információ ismerhető meg online, mégis szükség van a tudás személyes jellegű átadására is, tehát érdemes kijelölni bizonyos gócpontokat a V4 térségen belül, ahol az egyes témákban a helyi tradícióknak köszönhetően magasabb szinten tudnak a V4 innovátorai készségeiket fejleszteni. Ennek hátránya az lenne, hogy az egyes nemzetgazdaságokat érzékenyvé teheti, ha egyes területeken az innovációt *„kiszervezik”* egy

110 A start-up ökoszisztémánál is kiemelten fontos szempont.

111 Smahó i.m. 15.o.

másik országba, nem is beszélve a *brain-drain jelenségről*, aminek köszönhetően a fejletlen területek még elmaradottabbak lesznek a fejlettekkel szemben (ahogy Nagy is megemlíti.)

23. ábra.

A közös V4 innovációs ökoszisztéma SWOT analízise

Erősségek „Strengths”		Gyengeségek „Weaknesses”	
általános	<ul style="list-style-type: none"> igény az innovációra 	általános	<ul style="list-style-type: none"> nem áll készen rá a társadalom
térségre jellemző	<ul style="list-style-type: none"> közös adottságok (gazdasági, társadalmi, stb.) hely és nemzet specifikus adottságok 	térségre jellemző	<ul style="list-style-type: none"> egymással szemben is fennálló versenyhelyzet kevés határon átnyúló (innováció orientált) kapcsolat
Lehetőségek „Opportunities”		Bukatók „Threats”	
általános	<ul style="list-style-type: none"> innováció kibontakozása (sikerek, presztízs stb.) 	általános	<ul style="list-style-type: none"> társadalmon belüli különbségek növekedése
térségre jellemző	<ul style="list-style-type: none"> felzárkózás a centrumtérségekhez ami fejlett még fejlettebb lesz 	térségre jellemző	<ul style="list-style-type: none"> a tudás „ellopása” egyres területek „kiszervezése” és brain-drain

(saját szerkesztés)

III.2.5. Javaslatok a közös V4 innovációs ökoszisztémával kapcsolatban

A fenti elemzés bebizonyította, hogy az egyértelmű előnyök ellenére, bizonyos hátrányokkal és buktatókkal is számolni kell, ennek függvényében az *innovációs ökoszisztéma fokozatos, sávos fejlesztését javaslom*.

Az első szakaszban a *Pozsonyi megállapodás* (ezáltal a VSZI) *vertikális kibővítését/fejlesztését javaslom*, hiszen nemzeti szinten a kormányzat feladata a szellemi tulajdon megfelelő védelméről való gondoskodás, így nemzetközi szinten ezt célszerű egy, már működő, állandó szervezetre ruházni. A *szabadalmi oltalom* fontos területe a szellemi tulajdon védelmének, de nem egyedüli (például szoftvereket nem érinti), így a vertikális (az iparjogvédelem egyéb területei és a szerzői jog területén a *szoftver előállítók védelme irányába*) *támogatom, illetve nemzeti kormányzati szinten támogatásokkal kell szorgalmazni, hogy az egyetemek (és kutatóintézetek) egyre több, V4-en belüli egyetemmel (és kutatóintézettel) alakítsanak ki permanens, közös programok szervezésében megnyilvánuló együttműködést*, – hiszen fontos hogy személyes interakciók és kapcsolatok is kialakuljanak melyek a későbbiekben a fokozottabb együttműködés alapját képezhetik!

Amennyiben az első szakasz sikeresen megvalósul – látható jelei vannak az egyetemközi fokozottabb együttműködésnek és sikerül a VSZI hatáskörét kibővíteni – át lehet térni a *második szakaszra*. Melynek keretében a VSZI –ad-digra feltehetően más név alatt – lenne a közös innovációs ökoszisztéma koordinátora (deklaratív alapon regisztrálna start-up, spin-off és társadalmi vállalkozásokat). Ezen, új minőségében fenntartana egy olyan platformot, ahol az innovációs ökoszisztéma szereplői (civiliek, kutatók, vállalkozók, vállalatok stb.) egymással kapcsolatba tudnának lépni, ötleteiket meg tudnák osztani, egy applikáció segítségével (hasonlóan ahhoz, amit Horváth¹¹² írásában felvázolt.)

Ezek után megnyílik a lehetőség harmadik szakaszban foglaltak megvalósítására, miszerint az eddig felhalmozott tapasztalatai alapján a VSZI közös jogszabályi meghatározásokat kezdeményezne a start-up, spin-off, társadalmi vállalkozás meghatározásával kapcsolatban. Fontos leszögezmem, hogy a V4 országok egymással is versenyhelyzetben vannak ezért teljesen közös szabályozásban (pl.: közös adókulcs a start-upokra stb.) irreális dolog lenne reménykedni, viszont alapvető definíciók elfogadásában – tekintettel arra, hogy egyes definíciós elemek (lásd.: innováció) folyamatos felülvizsgálatot igényelnek a V4 gyorsabban tudna reagálni az EU-nál – van értelme gondolkodni. Illetve az innováció „üzemanyagának” tartott kockázati tőke szempontjából is formabontó lenne közös finanszírozású kockázati tőkealapokat létrehozni, ezáltal is növelni az esélyt a globális piacra jutásra.

24. ábra.

A közös V4 innovációs ökoszisztéma megvalósításának szakaszai

I. szakasz	II. szakasz	III. szakasz
		<ul style="list-style-type: none"> • Közös jogszabályi definíciók • Közös kockázati tőkealapok
	<ul style="list-style-type: none"> • VSZI = közös ökoszisztéma irányítója • Közös platform 	
<ul style="list-style-type: none"> • VSZI vertikális továbbfejlesztése • Egyetemközi együttműködések 		

(saját szerkesztés)

112 Horváth Klaudia Gabriella: Az innovációs ökoszisztéma folyamatok fejlesztésének lehetőségei – Egy online innovációs fórum koncepciója in: Polgári Szemle 2021/1-3. szám, 354.o.

III.3. START-UP ÖKOSZISZTÉMA

III.3.1. A start-up vállalkozás fogalma

Annak ellenére, hogy kockázati tőkebefektetésekről már az 1960-as illetve 1970-es évek óta beszélhetünk, az ilyen jellegű tőkebefektetések tárgyául szolgáló „start-up vállalkozásokról” (célvállalkozásokról) diskurzus a tudományos és közéletben csak a 2000-es évektől kezdődött.

A „start-up vállalkozás” fogalmának ismertetése során a Nemzeti Innovációs Hivatal által 2014-ben meghatározott 8 paraméter¹¹³ és a szakirodalom/üzleti élet definícióit veszem alapul.

25. ábra.

A start-up vállalkozás fogalmi elemeinek vizsgálata

Sajátos finanszírozási igények és finanszírozási problémák	GLAVANITS (2015)
Nagy növekedési potenciál és nagy bizonytalanság	FEHÉR (2013), KÁDAS (2013), KÖRNYEI (2014), DOBOS (2015),
Korai életszakasz	KÁDAS (2013), KÖRNYEI (2014), FOGARASSY & BAKOSNÉ BÖRÖCZ (2016), MDSS (2016),
Kis méret	GLAVANITS (2015) FOGARASSY & BAKOSNÉ BÖRÖCZ (2016), MDSS (2016),
Innovativitás	KÖRNYEI (2014) FOGARASSY & BAKOSNÉ BÖRÖCZ (2016)
Cél: a globális piac	KÁDAS (2013), DOBOS (2015), FOGARASSY & BAKOSNÉ BÖRÖCZ (2016),
Jellegzetes munkakultúra és szellemiség	KÖRNYEI (2014)
Speciális ágazat?	TURCSÁN (2013), MDSS (2016)

(saját szerkesztés¹¹⁴)

A start-up vállalkozás *sajátos finanszírozási igényei* a fentiekben említett, a kockázati tőkebefektetéssel fennálló szoros kapcsolatából erednek. A kockázati tőkebefektetés Glavanits általi megfogalmazásában és a kockázati tőkealap a kollektív befektetési formákról és kezelőikről, valamint egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2014. évi XVI. törvény (a továbbiakban: „ABA tv.”) megszövegezésében implicit módon utalásokat találhatunk a start-up vállalkozásokra, egyes paramétereik körülírása révén. Vagyis azt látjuk, hogy amikor a

113 Nemzeti Innovációs Hivatal: Mi a start-up? <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:bAilTz5goLsJ:https://nkfi.gov.hu/hivatalrol/hivatali-kiadvanyok/mi-startup+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> (utolsó megtekintés: 2022.05.05.)

114 A felsorolás elemein annyiból változtattam, hogy a korai életszakaszt és a kis méretet külön felsorolási egységként jelöltem, viszont a nagy növekedési potenciált és a nagy bizonytalanságot összevontam.

kockázati tőke, vagy a kockázati tőkealap fogalmát határozza meg a tudományos élet vagy a jog, akkor szükségképpen, implicit módon a start-up vállalkozás paramétereit is definiálni kell.

26. ábra:

A start-up vállalkozás implicit meghatározásai a kockázati tőkebefektetés kapcsán

GLANAVINTS	ABA tv.
Kockázati tőke fogalma	Kockázati tőkealap fogalma
Tőzsdén nem jegyzett, nagy növekedési potenciállal rendelkező gazdasági társaságban való tulajdonszerzés, amelynek célja a társaság értékének növelése a tőke biztosításán túl a társaság vezetésében való részvétel útján, valamint az így megszerzett tulajdoni hányad nagy inhaszonnal történő értékesítése	4. § (1) 59. pont Olyan zártvégű ABA, amelyet vállalkozásfejlesztés finanszírozásának céljából hoztak létre és befektetési politikája szerint az összesített tőke-hozzájárulása és a le nem hívott tőkéje legalább 70%-át a vállalati fejlődés kezdeti szakaszában lévő vállalkozásokba fekteti, amelynek kollektív befektetési értékpapírjait zártkörűen kizárólag szakmai befektetők részére hozzák forgalomba, és amely nem tőkeáttétellel finanszírozott.
Start-up vállalkozás implicit fogalma	
„Tőzsdén nem jegyzett, nagy növekedési potenciállal rendelkező gazdasági társaság ...”	„A vállalati fejlődés kezdeti szakaszában lévő vállalkozás ... amelynek kollektív befektetési értékpapírjait zártkörűen kizárólag szakmai befektetők részére hozzák forgalomba, és amely nem tőkeáttétellel finanszírozott.”

(saját szerkesztés)

A kockázati tőkebefektetés kapcsán pedig külön tőkebefektetési formákat különböztetünk meg, melyek a céltársaság (start-up vállalkozás) életciklusához tartoznak.

„(1) *Seed financing*, vagy *magvető finanszírozás* alatt értjük mindazokat az ügyleteket, amelyek a vállalkozás alapításához, indításához nyújtanak tőkét.

(2) *Start-up financig*, vagy *induló tőke biztosítása*, amely már működő, de terméket még nem értékesítő, nyereséget nem termelő társaság számára, termékfejlesztésre, kezdeti marketingre, a termék piaci bevezetésére nyújtott finanszírozás.

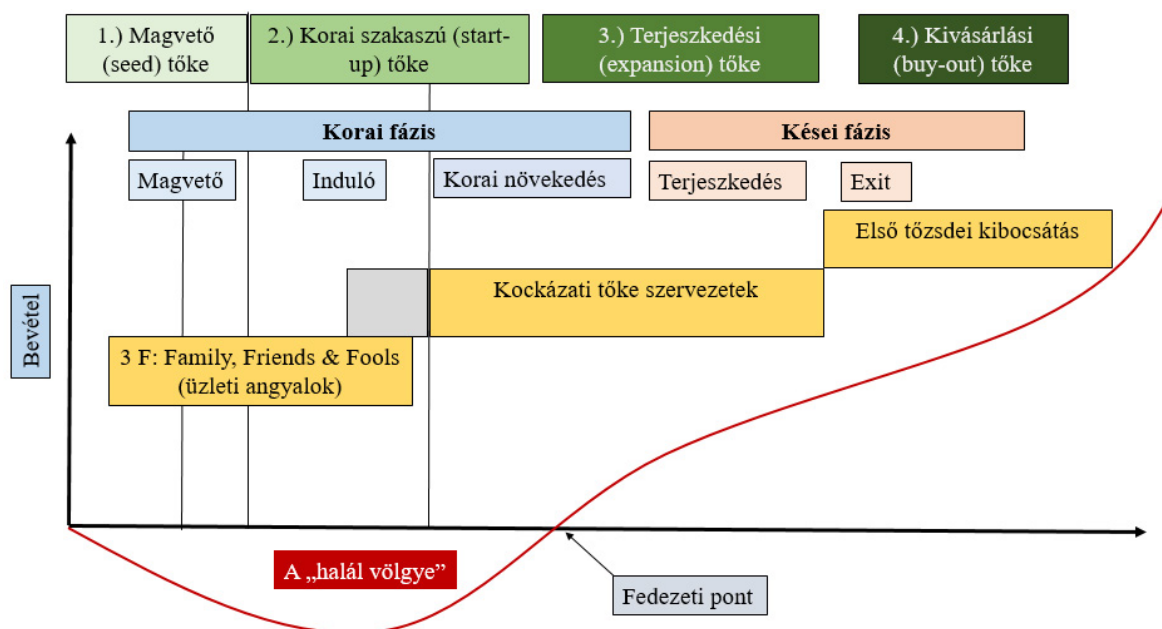
(3) *Expansion capital*, vagy *terjeszkedés finanszírozása*, amelynek elsődleges célja a termelési kapacitás növelése, a piac- vagy termékfejlesztés, illetve pótlólagos működőtőke biztosítása függetlenül attól, hogy egy vállalat termel-e nyereséget vagy sem.”

A buy-out financing már vitatott, de egyesek ezt is ide sorolják: „Buy-out, vagy kivásárlási tőke, egy vállalkozás létező részvényeinek vagy üzletrészeinek megszerzése egy másik pénzügyi befektetőtől vagy más tulajdonosoktól.”¹¹⁵

115 Galvanits i.m. 24.o. és 26.

27. ábra.
A start-up vállalkozás életrajza

(MDSS 2016¹¹⁶ alapján saját szerkesztés)

Innen ered tehát maga a „start-up” elnevezés is, ami a „start-up életrajzhoz kapcsolódó tőkebefektetés” fogalmából ered, így azt kiterjesztve, nem csak az adott életszakaszra, hanem magára a vállalkozás fajtára használjuk. A sajátos finanszírozási igényekhez (kockázati tőkebefektetések) társulnak a finanszírozási problémák, amennyiben nem részesül ilyen jellegű befektetésekben a célvállalkozás (start-up vállalkozás), akkor nem tud kibontakozni, a speciális finanszírozási igényeket pedig befektetői oldalról a nagy növekedési potenciál magyarázza meg.

A nagy növekedési potenciál és a nagy bizonytalanság jelentik azt a motivációs tényezőt, ami miatt a kockázati tőkealapok (vagy más szereplők lásd.: üzleti angyalok) befektetéseket eszközölnek a különösen kockázatos megtérülési esélyekkel kecsegtető célvállalkozások (start-up vállalkozások) irányába - nagy a kockázat, de ha sikeres a start-up vállalkozás akkor nagy az üzleti haszon is. A szerzők az alábbi meghatározásokkal utaltak a nagy növekedési potenciálra: Fehér: „A startupok a legkockázatosabb vállalkozások közé tartoznak, és csak kis százalékuk tud valóban nagy sikert elérni [...] A startupokban jóval nagyobb a potenciál, mint sok hagyományos iparágban, de hatalmas kockázattal párosul.”¹¹⁷

116 MDSS i.m. 28.o.

117 Fehér Gyula: Vigyázz, kész, startup! in: Innotéka, 2013/10. szám https://www.innoteka.hu/cikk/vigyazz_kesz_startup.760.html (utolsó megtekintés: 2022.05.06.)

Kádas: „*olyan induló vállalkozás, mely gyors és globálisan skálázható növekedésre képes ...*”¹¹⁸ Környei: „*...a gyors növekedés lehetőségét rejt magában.*”¹¹⁹ Dobos: „*...és gyorsan növekedni kívánó vállalkozások*”¹²⁰

A *korai életszakasz* a start-up vállalkozás „mérhetőbb” paraméterei közé tartozik, hiszen a nagy növekedési potenciállal szemben egyszerűbb szabályozás technikailag kikötni az alapítástól számított tetszőleges időintervallumot. Itt azonban fontos elhatárolást szükséges tenni: *nem minden induló vállalkozás start-up*, (sőt nem minden induló innovatív vállalkozás start-up vállalkozás, hiszen ilyenkor hiányzik például a gyors növekedési potenciál képessége a definícióból¹²¹). Egyes szerzők csak megemlítik a korai alapítás követelményét: Kádas: „*olyan induló vállalkozás...*”¹²², Környei: „*egy induló vállalkozás...*”¹²³. Mások jobban cizellálják: Fogarassy & Bakosné Böröcz: „*A startup vállalkozások öt évnél fiatalabbak...*”¹²⁴ MDSSlegfeljebb 3 éves.¹²⁵

A „*kis méret*” követelménye több szempont alapján körülírható, a kockázati tőkebefektetés, alapjában véve bankjogi jellegű meghatározásainál, ahogy Glavanits is rámutatott: „*a tőzsdén nem jegyzett*”¹²⁶ jelleg jelenti ezt, a klasszikusabb meghatározás azonban az, hogy a kvv.-k mintájára a foglalkoztatotti létszám: Fogarassy & Bakosné Böröcz: „*jellemzően 250 alkalmazottnál kisebb létszámmal rendelkeznek*”¹²⁷, MDSS: „*legfeljebb 20 teljes munkaidős alkalmazott*”¹²⁸ éves nettó árbevétel: „*éves nettó árbevétele nem haladja meg a 100 millió forintot.*”¹²⁹

Az „*innovativitás*” szintén egy kulcseleme a definíciónak – amit a tanulmány már az előzőekben tárgyalt – Környei 2014-ben még a technológiai innovációra szorítkozik: „*egy technológiai innováció eredményeképpen létrejött árut visz piacra*”¹³⁰ Fogarassy & Bakosné Böröcz tágabban fogalmazzák: „*üzleti vállalkozást folytatnak, vagy éppen annak indítását tervezik egy innováció vagy már meglévő új technológiai alkalmazás segítségével.*”¹³¹

118 Kádas Péter: Startup szótár: startup fogalma, 2013, <http://startupdate.hu/startup-szotar/> (utolsó megtekintés: 2022.05.06.)

119 Környei Mátyás: A startup vállalkozás jogi meghatározása, 2014 https://www.academia.edu/12613081/A_startup_v%C3%A1llalkoz%C3%A1s_jogi_meghat%C3%A1roz%C3%A1sa (utolsó megtekintés: 2022.05.05.)

120 Dobos István: Startup cég vagy kisvállalkozás? – A startup cég fogalma, 2015, <https://doboslegal.eu/startup-ceg-vagy-kisvallalkozas-a-startup-ceg-fogalma/> (utolsó megtekintés: 2022.05.05.)

121 Lásd a kutatási módszertan c. fejezetben foglaltakat!

122 Kádas u.o.

123 Környei u.o.

124 Fogarassy Csaba & Bakosné Böröcz Mária: Tiszta fejlesztések inkubációjának „jó gyakorlata” politikai döntéshozók részére a megfelelő startup környezet kialakításához - A zöld vállalkozások inkubációjának legjobb gyakorlata Európában, 2016, Szent István Egyetemi Kiadó Non-profit Kft., Budapest, 19.o.

125 MDSS 25.o.

126 Glavanits i.m. 42.o.

127 Fogarassy & Bakosné Böröcz u.o.

128 MDSS u.o.

129 MDSS u.o.

130 Környei u.o.

131 Fogarassy & Bakosné Böröcz u.o.

A „globális piac megcélzását” egyesek a nagy növekedési potenciállal kötik össze: Kádas: „... gyors és globálisan skálázható növekedésre képes¹³²” Dobos is utal rá: „...a nemzetközi piacokon is létjogosultsággal bíró¹³³” és Fogarassy & Bakosné Böröcz is: „...nemzetközi üzleti vállalkozást folytatnak, vagy éppen annak indítását tervezik¹³⁴”

A „jellegzetes munkakultúrára” KÖRNYEI utal: „intézményt működtet, amely a leghatékonyabb működés érdekében tömöríti az ehhez szükséges ismereteket¹³⁵”

Annak a kérdésében pedig, hogy speciális ágazat alapján érdemes-e lehatárolni a start-up vállalkozásokat mind Turcsán mind az MDSS nemleges választ ad. Turcsán: „Nagyon sokan azt gondolják, hogy leginkább internetes vagy technológiai fejlesztéseket sorolunk ebbe a kategóriába, pedig léteznek az oktatásban, biotechnológiában, robotikában, divatban, környezetgazdálkodásban, energetikában, megújuló energiában, zöld-technológiában, gyártás- és csomagolóstechnológiában működő innovatív vállalkozások is.¹³⁶” MDSS: „A nemzetközi gyakorlatok alapján a legtöbb kormányzat és szakmai szervezet sem határolja e szektorális szemléletben a startupok körébe tartozó vállalkozásokat, mivel egy ilyen gyorsan változó vállalkozói körnek rugalmas szabályozásra van szüksége, és mert startupok szinte minden ágazatban lehetnek.¹³⁷”

Jelenleg a tudományos és üzleti világ igényeinek hatására történtek lépések a hazai jogi szabályozásban is a start-up vállalkozás definiálása terén azonban jelenleg a hazai szabályozás meglehetősen ad hoc és sporadikus jellegű.

28. ábra.

A jelenlegi hazai jogi szabályozás rövid áttekintése

Magyar jog	
2014. évi XVI. (ABA) törvény	331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet
4. § (1) 59. pont (célvállalkozás) nem nevezi nevén a törvénytörvény	2.§ „Korai fázisú vállalkozás”
Uniós jog	
A Bizottság 651/2014/EU rendelete	
22. cikk „induló innovatív (kis)vállalkozás” 22. cikk (2) és (5) bek. alapján	
A Bizottság 651/2014/EU rendelete	Európai Bizottság C (2003) 1422 Ajánlása
2. cikk 80. pont „innovatív vállalkozás”	2. cikk „kisvállalkozás”

(saját szerkesztés)

132 Kádas u.o.

133 Dobos u.o.

134 Fogarassy & Bakosné Böröcz u.o.

135 Környei u.o.

136 Turcsán Tamás Péter: A 16 legfontosabb dolog, amit tudnod kell a startupokról, <http://penszstar.hu/wp-content/uploads/Amit-tudnod-kell-a-startupokról.pdf> 8.o. (utolsó megtekintés: 2022.05.03.)

137 MDSS 22-23.o.

Uniós szinten a start-up vállalkozás definiálása a tiltott állami támogatások alól kivételt biztosító csoportmentességi rendeletek kapcsán merült fel. Az Európai Bizottság speciális (innovatív és induló) kisvállalkozásként tekintett a start-upokra. Ugyan a start-up definíciós elemei közül hármát is felsorol, ezen a megközelítésen tükröződik még az „*innovatív kkv.*” alapú gondolkodás, amit ma már a hazai kormányzat sem támogat derül ki a *Nemzeti Digitalizációs Stratégia 2021-2030-ból*.¹³⁸ Ennek többek között az az oka, hogyha a start-up vállalkozás életútját megnézzük akkor egy fontos mérföldkő (ugyan kevesek érik el a gyakorlatban, de ez adódhat a gyors növekedési potenciál hiányából vagy elvesztéséből!) akkor, az *Initial Public Offering* (magyarul: *első nyílt részvény kibocsátás*, rövidítve: „*IPO*”) elérése, ami nyilvánvalóan nem célja egy tradicionális kisvállalkozásnak, vagy egy stabil, de kisméretű vállalkozásnak (a külföldi szakirodalom „*legacy business*” néven hivatkozik rájuk. Illetve az „*innovatív vállalkozás*” kapcsán alkalmazott 2. cikk 80. pont a) bekezdésében használt definíció elavult (hiszen az innováció megfogalmazása a tanulmányban már előadottak alapján folyamatos újragondolást igényel!) „...*ugyanakkor technológiai vagy ipari problémák kockázatát hordozó termékeket, szolgáltatásokat vagy folyamatokat fejleszt majd ki.*”

A (szűk értelemben vett) magyar jogi fogalommeghatározások egymástól nagyon eltérőek – nyilvánvalóan az eltérő funkció miatt. Az ABA tv. elsősorban egy bankjogi megközelítést használ, míg a korai fázisú vállalkozások és a korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozások nyilvántartásba vétel iránti eljárásának részletes szabályairól szóló 331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet a társasági adó szempontjából határoz meg kedvezményt. Viszont célszerűbb lenne egymáshoz viszonyítva is valamiféle kapcsolatot kialakítani a két szabályozás között.

¹³⁸ Innovációs és Technológiai Minisztérium & Belügyminisztérium: *Nemzeti Digitalizációs Stratégia 2021-2030*, 2020. június, Budapest, 63.o.

29. ábra:
A jelenlegi hazai jogi szabályozás rövid áttekintése

Magyar jog	
2014. évi XVI. (ABA) törvény	331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet
<p>4. § (1) 59. pont „A vállalati fejlődés <i>kezdeti szakaszában</i> lévő vállalkozás ... amelynek <i>kollektív befektetési értékpapírjait zártkörűen</i> <i>kizárólag szakmai befektetők részére</i> hozzák forgalomba, és amely <i>nem tőkeáttétellel finanszírozott.</i>”</p>	<p>2.§ „Korai fázisú vállalkozásként az a jogi személy kérheti a nyilvántartásba vételét, a) amelyet a nyilvántartásba vétel iránti kérelem benyújtásának napját megelőző <i>három naptári éven belül alapítottak,</i> b) amelynek a ... <i>éves nettó árbevétele nem haladja meg a 100 millió forintot,</i> c) amely vállalkozásnál a ... <i>foglalkoztatottak átlagos állományi létszáma legalább két, legfeljebb húsz fő,</i> d) amely vállalkozás esetében ... <i>kockázati tőkealapkezelő befektetést nem eszközölt,</i> e) amely <i>nem rendelkezik részesedéssel (üzlettrésszel) más gazdasági társaságban,</i> f) amelynek a tevékenysége a(z) ... <i>innováció feltételeinek megfelel,</i> valamint g) amelynek ... <i>nincs</i> állami vagy önkormányzati adóhatóságnál nyilvántartott, végrehajtható <i>adótartozása.</i>”</p>
Uniói jog	
A Bizottság 651/2014/EU rendelete	
<p>22. cikk <i>Induló vállalkozásoknak</i> nyújtott támogatás (2) A támogatható vállalkozások azok a <i>legfeljebb öt éve bejegyzett, tőzsdén nem jegyzett kisvállalkozások,</i> amelyek <i>még nem osztottak nyereséget és nem összefonódás útján jöttek létre.</i> ... (5) <i>Innovatív vállalkozásnak</i> minősülő kisvállalkozások esetében a (3) bekezdésben előírt maximális összegek megkétszerezhetők.</p>	
Innovatív	Kisvállalkozás
<p style="text-align: center;">A Bizottság 651/2014/EU rendelete</p> <p>2. cikk 80. pont a) amely ... a <i>belátható jövőben új, az iparági technika mindenkori állásához képest jelentős javulást jelentő,</i> ugyanakkor <i>technológiai vagy ipari problémák kockázatát hordozó termékeket, szolgáltatásokat vagy folyamatokat fejleszt majd ki,</i> vagy b) amelynek kutatás-fejlesztési költségei az <i>összes működési költség legalább 10 %-át teszik ki</i> ...</p>	<p style="text-align: center;">Európai Bizottság C (2003) 1422 Ajánlása</p> <p>2. cikk egy vállalkozás ami, <i>50-nél kevesebb főt foglalkoztat</i> és az <i>éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege nem éri el a 10 millió eurót</i> (saját fordítás)</p>

(saját szerkesztés)

III.3.2. A start-up ökoszisztéma és szereplői

A start-up ökoszisztéma fogalmi meghatározását követően, szereplőinek bemutatása során az innovációs ökoszisztémánál ismertetett Quadruple Helix modellből indulok ki és azt mutatom be, hogy milyen speciális, a start-up ökoszisztémára jellemző kapcsolatok illetve hibrid entitások jelennek meg.

30. ábra.
A start-up ökoszisztéma fogalmai

Start-up ökoszisztéma fogalma	
CUKIER-KON	Saját
„A startup ökoszisztémát olyan meghatározott régióként definiáljuk, nagyjából 50 km-es (vagy 1 órás utazási távolságon belül,	„A start-up ökoszisztéma az a többrétegű – nemzeteken átívelő, vagy nemzeti szintű, többrétegű társadalmi hálózat,
amelyet emberek, startupjaik és különféle típusú támogató szervezetek alkotnak, interakciók komplex rendszerként	melynek szereplői: a vállalkozások, a civil szféra, a tudományos élet intézményei és a kormányzat területéről érkező személyek és szervezetek, valamint a találkoásaikból létrejött hibrid entitások,
hoznak létre új startup cégeket és fejlesztik a már meglévőket.”	melyek célja a start-up vállalkozások versenyképességének fejlesztése mellett a – kockázati tőkére jellemző, sajátos - vállalkozói kultúra elterjesztése.

(Nagy 2020¹³⁹ alapján – Cukier-Kon definíció - saját szerkesztés)

A start-up ökoszisztéma körülírására a Cukier-Kon szerzőpáros tett kísérletet, a definíció első fele tévesen nem az ökoszisztémát, hanem az ökoszisztéma kisebb, területi szintjét a „start-up hubot” (start-upok nagyobb városokhoz köthető koncentrációi¹⁴⁰) azonosítja, a második felében szabatosan felsorol szereplőket – végül célként új start-up cégek létrehozását, illetve azok fejlesztését határozza meg. Meggyőződésem, hogy a start-up ökoszisztéma szereplőit a Quadruple Helix modell alapján ugyanabból a négy fő csoportból kiindulva meg lehet közelíteni. A cél megjelölésével kapcsolatban – kissé öncélúnak tartom azt a megfogalmazást, hogy újabb start-upok létrehozása és meglévők fejlesztése lenne a cél. Helyette a gyakorlatban egy kettős cél megvalósítása figyelhető meg: egyrészt egy fiatal vállalkozói réteg „kinevelése” (amely a vállalkozás során felmerülő kérdésekkel gyakorlati alapon tisztában van, illetve ismeri a kockázati tőkével járó befektetések sajátosságait is), másrészt a hatékonyság (versenyképesség) növelése a cél – nemzeti szinten a start-up ökoszisztémák versenyképességét a „nemzeti unikornisok¹⁴¹” számában szokták mérni. A start-up vállalkozások „túlélését” Csákné, Radácsi & Tímár szerint három tényezőfajta befolyásolhatja: a.) belső (az adott start-upra jellemző), b.) külső (pl.: mentorálás) és c.) és a szociokulturális tényezők¹⁴² (pl.: cégekudarc tűrő készség)

139 Nagy i.m. 14.o.

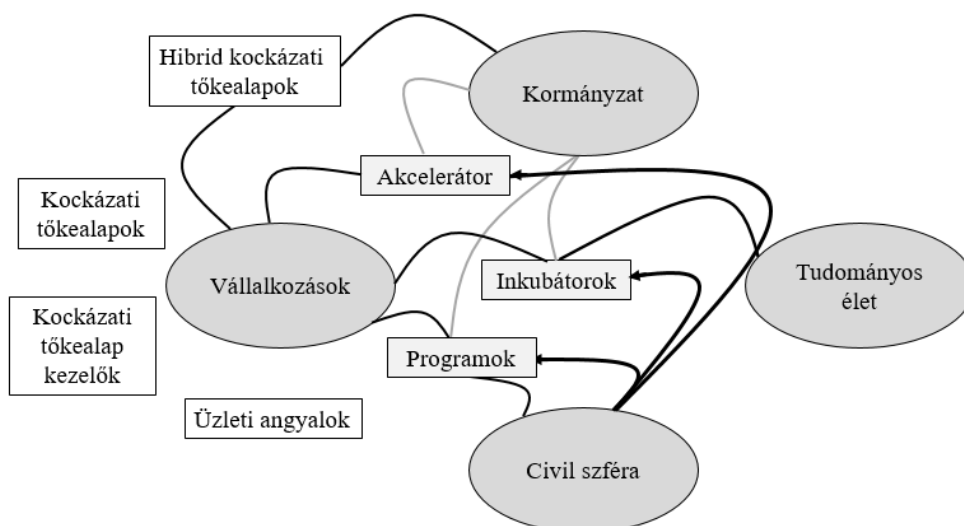
140 u.o.

141 Unikornis: A legalább 1 milliárd dolláros értékelést elérő startupok neve. in: FORBES: Startup szótár <https://forbes.hu/extra/startup-szotar/unikornis> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)

142 Csákné Filep Judit, Radácsi László & Tímár Gigi: A magyar startup-vállalkozások túlélését és növekedését befolyásoló tényezők – szakértői interjúk tapasztalatai in: Vezetéstudomány/ Budapest Management Review, 2020/1. szám, 23.o.

31. ábra:
A start-up ökoszisztéma legfontosabb szereplői és eszközei

(saját szerkesztés)

A civil szféra „beintegrálása” a vállalkozói életbe, egy fontos szegmens és az innováció „begyűjtéséhez” szolgáló eszköz, áradásul a szociokulturális tényezőt csiszoló eszköz. Ami egyrészt, megnyilvánul: a fent említett *fiatal vállalkozói réteg kinevelésében*, másrészt akár a *felhasználó által kezdeményezett innováció egyik megvalósulási formája is lehet*, illetve harmadrészt, tág értelemben ide sorolom azt is, amikor valaki a foglalkozásából megszerzett ismeretei alapján, azt elhagyva saját start-up indításába fog.

A beintegrálás fontos eszközei: a.) *programok* (melyek ismeretterjesztő jelleg). b.) *inkubátorok* (azon belül makerspace-k) és c.) *ackelerátorok*.

A *programok*, melyek egyrészt a *civil szféra tájékoztatására és oktatására szolgálnak* (lásd: INNOMATE¹⁴³), másrészt lehetőséget teremtenek a személyes kontaktok kiépítésére – ami a már említett „*tacit tudás*” és a start-up hubok kiépítéséhez elengedhetetlen *közösség kiépítése* végett meghatározó építőkövei a start-up ökoszisztémának. Annak ellenére, hogy ezeket a *programok megszervezését és megtartását ösztönözheti ugyan a kormányzat*, viszont a *vállalkozások részéről a sikeres és helyi vállalkozók és a rendezvények szervezésével foglalkozó „önkéntesek” nélkül nem valósulhatna meg* (nem hozhatók létre kizárólag „*fentről*”).¹⁴⁴)

143 Középiskolásoknak szervezett program a vállalkozásfejlesztésről és start-upokkal kapcsolatos alapfogalmakról in: Startup Győr: Lehet-e vidéken startup élet? – Interjú Szabó Krisztiánnal első rész, 2022, <https://www.startupgyor.hu/post/lehet-e-videken-startup-elet> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)

144 lásd: „Győrben megtörtént az, hogy egy helyi érdekközösség kialakult, ... Itt van egy egységes, alulról épülő, független közösség, akinek elsődleges célja, hogy kialakulhasson egy fenntartható startup ökoszisztéma.” in: Startup Győr: u.o.

Az inkubátorok és az akcelerátorok között az a különbség, hogy előbbiek *alapvetően irodai szolgáltatásokat nyújtanak (helyiség, infrastruktúra stb.)* a formálódó vállalkozások számára, az utóbbiak pedig *speciális, oktatással egybekötött programokat biztosítanak az innovátoroknak*, melynek a végén egy „seed befektetéssel” jutalmazza a sikeresnek tartott csapatokat (főleg profitorientált vállalatok szervezik – kormányzati támogatással. Az inkubátorokat régebben a kormányzati szereplők (pl.: önkormányzat) hozták létre – kissé szociális jelleggel, később azonban az egyetemek, illetve vállalkozások (utóbbiak már profitorientált attitűddel) lettek a meghatározó inkubátor fenntartók.¹⁴⁵ Egy speciális formája az inkubátoroknak a *makerspace* (magyarul „digitális közműhely”) ami esetleges prototípusok fejlesztésére biztosít helyet, ami vonzza a „*digitális csináld magad*” mentalitású innovátorokat.¹⁴⁶ Ráadásul a makerspace segíti átlendíteni az elsőről (ötlet koncepció) a második (prototípus) validációs szintre a leendő vállalkozást.¹⁴⁷ Ilyen makerspace-k az egyetemi környezetbe (tekintettel a vállalkozó egyetem koncepciójára) megfelelő módon be tudnának kapcsolódni.

32. ábra.

Inkubátorok és accelerátorok összehasonlítása

Inkubátorok	Accelerátorok
CARAYANNIS & ZEDTWITZ	CHRISTIANSSEN
1) Inkubációs tér biztosítása (iroda, bútorok, számítógépes hálózat stb.) 2) Ügyviteli szolgáltatások (titkárság, számítógépes hálózat, postai küldemények kezelése, könyvelés) 3) „Hálózatosodás” lehetősége 4) Kezdő vállalkozói támogatás (szervezeti, menedzsment, jogi tanácsadás) 5) Esetleg pénzügyi szolgáltatások (ide tartozik a tőkebefektetés lehetősége is)	1) Oktatást nyújtanak a vállalkozók számára, amelynek fókuszában az üzleti- és terméktanácsadás áll. 2) A vállalkozások alapítói kis csapatokból állnak , így nem az egyéni alapítókön van a hangsúly. 3) Az akcelerátorok programjaiban csoporthoz kerülnek be a startupok , amelyeket meghatározott ideig támogatnak . 4). Az akcelerátorok finanszírozást biztosítanak a startupoknak, jellemzően magvető fázisban 5) Ezen felül fontos, hogy a startupok számára lehetővé tegyék a hálózatosodást , ezáltal más befektetőkhez és tanácsadókhoz való eljutást.

(Carayannis & Zedtwitz 2005 és Christiansen 2009¹⁴⁸ alapján saját szerkesztés)

145 Lovas Anita & Riz Nikolett: Akcelerátor vagy inkubátor? A hazai vállalkozásokat támogató szervezetek a nemzetközi gyakorlat tükrében in: Gazdaság és Pénzügy 2016/3. szám 305-309.o.

146 E-Gov HÍRLEVÉL: A munkavégzés jövője, ahogy a digitális kézműves mozgalomban látják, 2018, <https://hirlevel.egov.hu/2018/08/19/a-munkavegzes-jovoje-ahogy-a-digitalis-kezmuves-mozgalomban-latjak/> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)

147 lásd: Lovas & Riz: 318.o.

148 Lovas & Riz: 305-309.o.

Kockázati tőkebefektetői oldalon az alábbi szereplőket különböztethetjük meg: a.) 3F: Family, Friends & Fools (kiemelten: üzleti angyalok), b.) kockázati tőkealapok, c.) kockázati tőkealapkezelők. Az első kategóriába az ún. *informális befektetők* tartoznak, akik jellemzően a magvető fázisban támogatják a vállalkozást: jellemzően a család és a barátok vagyoni segítségére kell gondolni. A „fools” (magyarul: „bolond, örült”) kifejezés arra céloz, hogy ilyen korai szakaszban meglehetősen rizikós (kockázati tőkéhez viszonyítva is) befektetni, viszont az „üzleti angyalok” olyan magánszemélyek (jellemzően rendelkeznek tapasztalattal a kockázati tőkebefektetések világából), akik személyes mentorálásukkal és anyagi támogatásukkal fektetnek be a start-up vállalkozásokba.

A kockázati tőkealapok és tőkealapkezelők azok a formális befektetői réteget képviselik, akik a piacról tőkét szereznek (pl.: vállalati nyugdíjalapok, biztosítók stb.) és az így szerzett pénz meghatározott részét (kockázati tőkealagnál: „az összesített tőke-hozzájárulása és a le nem hívott tőkéje legalább 70%-át¹⁴⁹⁾”) köteles start-up vállalkozásokba fektetni. A kockázati tőkealap kezelő pedig ilyen kockázati tőkealapokat kezel. Vagyis az imént említett szereplők alapján véve az üzleti életből érkező entitások, azonban nem kizárt, hogy a kormányzattal közös például hibrid tőkealap jöjjön létre.

33. ábra.
Kockázati tőkealap és tőkealap-kezelő

ABA tv.		
Kockázati tőkealap	Kockázati tőkealap-kezelő	
<p>5.§ 1) bek. 59. pont: olyan <i>zártvégű ABA</i>, amelyet <i>vállalkozásfejlesztés finanszírozásának céljából hoztak létre és befektetési politikája szerint az összesített tőke-hozzájárulása és a le nem hívott tőkéje legalább 70%-át a vállalati fejlődés kezdeti szakaszában lévő vállalkozásokba fekteti</i>, amelynek kollektív befektetési értékpapírjait zártkörűen kizárólag szakmai befektetők részére hozzák forgalomba, és amely nem tőkeáttétellel finanszírozott</p>	<p>5.§ 1) bek. 69. pont: <i>rendszeres gazdasági tevékenységként kizárólag kockázati tőkealapot, illetve magántőkealapot kezelő ABAK;</i></p>	
	ABA	<p>5.§ 1) bek. 1. pont: alternatív befektetési alap, azaz ÁÉKBV-nek nem minősülő kollektív befektetési forma a részalapokat is beleértve;</p>
	ABAK	<p>5.§ 1) bek. 2. pont: alternatív befektetési alapkezelő, azaz rendszeres gazdasági tevékenységként egy vagy több ABA-t kezelő befektetési alapkezelő;</p>

(saját szerkesztés)

149 ABA tv. 4.§ 1) bek. 59. pont

III.3.3. Közös V4 start-up ökoszisztéma - SWOT analízis

A közös V4 start-up ökoszisztéma megvalósítása kapcsán erősségként értékelendő az a szociális tényező, hogy a térségben felnőttek már olyan generációk, akik *kellő magabiztossággal használják az angol nyelvet (ami „lingua franca” -ként funkcionálva áthidalhatja, az elsősorban magyarokat érintő anyanyelvi különbségeket és egy akadályozó tényezőt háríthat el a globális piacra lépés kapcsán.)* Viszont ennek ellenére *nem állíthatjuk azt, hogy a nemzetközi szemlélet jelen lenne a V4 országok nemzeti szintű start-up ökoszisztémáiban,* ami kimondott gyengeség a megvalósításhoz vezető úton.¹⁵⁰A dilemma megoldására *lehetőséget* kínálna a *határon átnyúló start-up hubok kialakulása* (ami nyilván a határ menti huboknak kedvezne), viszont buktatóként megjelenik az a gondolat, *hogy a nemzeti ökoszisztémák kárát láthatják a hazai tehetségek elcsábításának* (visszacsatolva az innováció kapcsán emlegetett brain-drain-re).

Erősség, hogy a V4 országokban sikeres digitalizációs programok mentek végbe (Magyarország: Ipar.4.0., Szlovákia: okosipar, Lengyelország: „Morawiecki terv” és Csehország: Prumysl 4.0.¹⁵¹) és ígéretes V4 programok indultak el, mint a V4 *Smart Platform,* melynek célja *egységes digitális szolgáltatások bevezetése* (köztük kiemelten: egységes elektronikus és mobilfizetési szolgáltatások). Viszont gyengeség, hogy kevés start-up sikertörténetről tudunk beszámolni a V4 térségen belül (2022-ben eddig 1 cseh és 1 lengyel „unikornist” azonosítottak, míg Ausztriában hatot.¹⁵²) *Lehetőség,* hogy egy *nemzetközi környezet és több kockázati tőke bevonása több sikeres start-upot és unikornist „hozhat a felszínre”* a térségből, viszont *buktató,* hogy *sikertelenség esetén a programokra szánt kormányzati pénzek nem térülnek meg.*

Erősség, hogy a V4-en belül már elindult egy, a start-up ökoszisztémát V4 szinten összefogó kezdeményezés, a *V4 Startup Force* (elsősorban programokat szervez és akcelerátorként működik), ami nyilvánvalóan az országok elkötelezettségét hangsúlyozza, viszont gyengeségként értékelem, hogy *nem alakult ki kockázati tőkebarát szabályozás* (ami szintén a globális piacra jutás feltételeit gyengíti.) Egy komoly lehetőség, hogy valamennyi gyengeség felszámolásával beindulna a „húzóerő,” vagyis a térségbeli sikerek révén lennének a „know-how-t” és a kockázati tőke természetét jól ismerő vállalkozók, akik tapasztalataikat meg tudnák osztani a fiatalabb generációval (ezáltal általános, és start-up speciális értelemben is létre jönne egy új vállalkozói réteg, lásd: észt modell¹⁵³.) *Buktató,* hogy ha nem megfelelő a szabályozás, vagy szociokulturáli-

150 Szabó Krisztián interjújában is a nemzetköziség hiányát említi meg negatívumként lásd: Startup Győr u.o.

151 Kézai Petra Kinga: Startupvállalkozások a visegrádi országok nagyvárosaiban in: Polgári Szemle 2002/1-3. szám, 442.o.

152 European Unicorn Map, 2022, <https://europeanunicornmap.com/> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.) a térkép 2022.04.12-én lezárt adatok alapján készült.

153 Dumas i.m.

san nem alakul ki megfelelő környezet, az a visszaélések számához fog vezetni és pejoratív jelentéstartalmat fog a társadalom társítani a „start-up” kifejezéshez, ami súlyosan visszavetheti a fejlődést.

34. ábra.
A közös V4 start-up ökoszisztéma SWOT analízise

Erősségek „Strengths”	Gyengeségek „Weaknesses”	Globális piacra kijutás nehézségei
<ul style="list-style-type: none"> • Nyelvi felzárkózás (angol) • Sikeres digitalizációs programok nemzetállami szinten (pl.: Mo.: Ipar4.0.) & ígéretes V4 programok (V4 Smart Platform) • Közös start-up programok (V4 Startup Force) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nemzetközi szemlélet hiánya • Kevés „sikertörténet” • Megfelelő szabályozás hiánya 	
Lehetőségek „Opportunities”	Buktatók „Threats”	
<ul style="list-style-type: none"> • Határon átnyúló „hubok” kialakulása • Több – nemzetközileg – sikeres start-up (unikornisok) • „Húzóerő beindul” (felnő vállalkozói réteg) 	<ul style="list-style-type: none"> • Nemzeti ökoszisztéma szereplőinek „elcsábítása” • Kormányzati pénzek „elvészése” • Visszaélések száma megnő 	

(saját szerkesztés)

III.3.4. Javaslatok a közös V4 start-up ökoszisztémával kapcsolatban

A start-up ökoszisztémával kapcsolatos, a SWOT elemzés tanulságait magába foglaló javaslataimat egy kétlépcsős szabályozásban szedtem össze. Az intézkedések elsődleges célja az ún. „húzóhatáshoz” szükséges feltételek megteremtése. Az I. szakasz feltételezi, a tanulmány III.2.5. alegységében foglalt egyetemközi együttműködések megindítását és sikerességét. Figyelembe kell venni, hogy a start-up ökoszisztéma legkisebb alkotóeleme a start-up hub (a sikeres hub-ok alkotnak sikeres ökoszisztémát!) A start-up ökoszisztémába is fontos bevonni az egyetemeket, melyek egyrészt a hub-ok „nemzetközisítése” terén játszhatnak komoly szerepet (ezáltal fejlesztve a hub-ok nemzetközi attitűdjét). Másrészt a vállalkozó egyetem által felhalmozott funkciókra tekintettel célszerű (részben/egészben) egyetemi fenntartású inkubátorokat és különösképpen maker space-eket létesíteni (ezáltal a hallgatók figyelmét is lehetne, az innováció irányába terelni, valamint az egyetem rendelkezhet olyan eszközökkel, melyekkel a civil szférából érkező innovátor nem.)

Amennyiben a I. szakasz elemei elindulnak és sikeresnek bizonyulnak, át lehet térni a II. szakaszra, azon belül is a letelepedés megkönnyítésére. Egy fiatal kutatónál vagy innovátornál, amennyiben ösztönözni kívánjuk, hogy ideiglenes/hosszútávon

egy másik V4 országba költözve foglalkozzon innovációval (egy olyan vállalkozás keretében amely bizonytalan és sokáig nem termel nyereséget) *esszenciális kérdés a lakhatás támogatása, amit úgy lehetne megvalósítani, hogy az inkubátor számukra lakhatást is biztosítana.* Továbbá gondolni kell az EU területén kívülről érkező innovátorokra is és a *2012-es olasz start-up törvény mintájára*¹⁵⁴ kedvezményeket biztosítani számukra (hiszen csak így lesz vonzó a térség nemzetközi viszonylatban.)

A szabályozás újragondolása kapcsán fontos kiemelni az egyszerűsített részvénytársaság gondolatát, hiszen a korlátolt felelősségű társaság, amilyen formában a legtöbb start-up a kezdeti fázisban működik (és megragad) a német társasági jog átültetéséből származik, az angolszász *Private Limited Company by Shares* inkább a zártkörűen működő részvénytársaságnak feleltethető meg (kevésbé le szabályozva.) Ezáltal egy felesleges plusz lépcsőt kerül a start-up elé (ha az IPO-t tekintjük a végcélnek), illetve elzárjuk a lehetőséget az olyan munkavállalói motivációs rendszerek elől, mint az –angolszász területeken működő - Employee Stock Option Plan.¹⁵⁵ Illetve a start-up életében felmerülő időszakos munkák végett az is egy probléma, hogy egy nyereséget nem termelő vállalkozás csak bizonyos rövid időre (pl.: projektleadás, stb.) venne fel alkalmazottat, de a jelenlegi szabályozások miatt ez túl költséges és bürokratikus lenne, így az „*idénymunka*” –start-upok szemszögből való - újragondolása is hasznos lenne, az olasz Start-up törvény mintájára¹⁵⁶.

35. ábra.
A közös V4 start-up ökoszisztéma megvalósításának szakaszai

I. szakasz	II. szakasz
	<ul style="list-style-type: none"> • „Letelepedés megkönnyítése” <ul style="list-style-type: none"> a.) inkubátor lakhatást is biztosítson b.) kedvezményes letelepedés Unión kívülieknek is • Egyszerűsített rt. létrehozása a start-upok számára <ul style="list-style-type: none"> a.) ESOP program • Egyszerűsített foglalkoztatási formák
<ul style="list-style-type: none"> • Nemzetközi attitűd fejlesztése a start-up hub-oknál • Maker space-k szorgalmazása az egyetemen 	

(saját szerkesztés)

154 DeStefano, Timothy & Menon, Carlo: The evaluation of the Italian “Start-up Act”, 2018, OECD, 11.o.

155 lásd: Pintér Attila: A kockázati tőkebefektetési szerződések összehasonlító jogi tanulmány, 2018, ELTE, Budapest, 248-250.o.

156 DeStefano & Menon u.o.

III.4. SPIN-OFF ÖKOSZISZTÉMA

III.4.1. A Spin-off fogalma és a spin-off ökoszisztéma

A spin-off (magyarul: „kipörgetett”) vállalkozás lényege, hogy a tudományos intézményben (egyetem/kutatóhely) keletkező szellemi alkotást nem közjóságként kezelik már, hanem annak a hasznosítására törekedve létrehoznak egy gazdasági társaságot.

36. ábra.
A spin-off definíciói

Spin-off vállalkozás	
BUZÁS	Innovációs tv.
<i>Vállalkozási céllal létrehozott szerveződés, ahol az ott dolgozók döntően az anyaintézményben szerzett tudást és/vagy tapasztalatot hasznosítják.</i>	<i>3.§ 4. Költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotás hasznosítása céljából alapított gazdasági társaság, amely nem pénzbeli hozzájárulásként rendelkezésre bocsátás, átruházás vagy hasznosítási szerződés alapján vált a költségvetési kutatóhelyen, valamint a felsőoktatási intézményben létrejött szellemi alkotáshoz fűződő jogok jogosultjává vagy hasznosítójává</i>

(Buzás 2004¹⁵⁷ alapján saját szerkesztés)

A hasznosítás szempontjából különböző modellek léteznek: a.) *open science modell*: a kutató szerzi meg a szellemi alkotások jogait, b.) *licencing modell*: a kutatóintézet a szellemi tulajdon, c.) *innovációs modell*: a kutatóintézet a szellemi tulajdon, de ipari kapcsolatokkal törekednie kell a hasznosítására. Az USA-ban elterjedt, hogy az egyetemek mellett működnek „technológiai transzfer irodák” (technology transfer offices), melyek a keletkezett szellemi tulajdon hasznosítását koordinálják.¹⁵⁸

A spin-off ökoszisztémában (eltérően a fent tárgyalt két másik ökoszisztémától) elsősorban a tudományos intézeten (egyetem/kutatóintézet), a vonzáskörzetébe tartozó spin-off vállalkozáson és a kockázati tőkealapon (az üzleti élet befektetőin) van a hangsúly. A problémák így abból erednek, hogy a kockázati tőkealapok és a kutatók nehezen tudják értelmezni az egymás hozzáállásából eredő különbségeket. A kutatót az innovátortól (start-up) az különbözteti meg, hogy nem egy „ötletgazda” hanem hosszú évek tapasztalatait próbálja hasznosítani, nem tudja ideje nagy részét a növekedésre és a hasznosításra fordítani és nem is feltétlenül akar teljes mértékben az üzleti világba „katapultálni”, valamint nem feltétlenül a gyors növekedést tartja szem előtt. Egy kockázati tőkebefektető pedig az imént említett szempontokhoz szokott hozzá, így nehezen tud viszonyulni az eltérő mentalitáshoz.

157 Glavanits i.m. 62.o.

158 Glavanits u.o.

38. ábra.
A közös V4 spin-off ökoszisztéma SWOT analízise

Erősségek „Strengths”	Gyengeségek „Weaknesses”
<ul style="list-style-type: none">• Nagy múltú egyetemek (tradíciók megléte)• Egyetemi erőforrások (tudás, kapcsolati és vagyoni tőke rendelkezésre állása)	<ul style="list-style-type: none">• Új szemlélet hiánya (kevés fiatal, nem vonzó az egyetemi pálya)• Kockázati tőke (és kockázati tőkepiac) hiánya
Lehetőségek „Opportunities”	Bukatók „Threats”
<ul style="list-style-type: none">• Sikeres hasznosítás (húzóelv) – szorosabb együttműködést eredményezhet• Könnyebb a piaci igényeket a spin-off specialitásaira hangolni	<ul style="list-style-type: none">• Hasznosítás sikertelensége bizalmatlanságot szül• Nem lesz vonzó a nemzetközi piacon

(saját szerkesztés)

III.4.3. Javaslatok a közös V4 spin-off ökoszisztémával kapcsolatban

A SWOT analízis tanulságait figyelembe véve, először közös, vegyes nemzetiségű csapatokkal megvalósított *kutató és kockázati tőkealap találkozásait biztosító programokat* kellene szervezni (az ismeretterjesztő jellegtől egészen az akcelorátor jellegű képzésig) hogy ezáltal a „két világ” eltérő szempontrendszere *megismerje egymást*. A II. szakaszban vegyes technológiai transzfer irodákat kellene kialakítani az –eddigre feltételezetten meglévő – egyetemközi együttműködések alapján és így van lehetőség közös spin-offok indítására.

39. ábra.
A közös V4 spin-off ökoszisztéma megvalósításának szakaszai

I. szakasz	II. szakasz
	<ul style="list-style-type: none">• Közös technológiai transzfer irodák létrehozása
<ul style="list-style-type: none">• Közös programok szervezése kockázati tőkealapok és kutatók számára	

(saját szerkesztés)

ZÁRÓ GONDOLATOK

Összegezve gondolataimat, Európán belül a közép-kelet-európai banán a centrumtérsek mellett húzódik, így ezen a területen *stratégiai kérdés a nyugatra irányuló brain-drain folyamat lassítása és a centrumtérsek(ek)hez való felzárkózás egyik kulcseleme lehet a helyes innovációs politika*, amiben a térség országai a V4 együttműködés politikai ernyője alatt megfelelően kooperálhatnának. Az innovációs felzárkózás zászlóshajója pedig a közös start-up ökoszisztéma építés lehetne.

Azon előfelvetésem, miszerint a start-up ökoszisztéma elemzéséhez szükséges az innovációs ökoszisztéma és a spin-off ökoszisztéma vizsgálata beigazolódott, hiszen a szereplők kategorizálása és a kölcsönhatások miatt, ezt a három területet érdemes egymással szinkronban kezelni. Az innováció fogalmának elemzése során arra a következtetésre jutottam, hogy a *jelenlegi ütemes fejlődés hatására az innováció fogalmát folyamatosan újra kell gondolni, illetve a meglévő fogalmakat folyamatosan felül kell vizsgálni, mert azok könnyen elavulttá válhatnak*.

Az elvégzett SWOT analízisek tanulságai, hogy *a gyengeségek és buktatók miatt érdemes egy sávos programcsomagban gondolkodni*, ahol az előző szakaszban megvalósított intézkedések sikeressége után lépünk át a következőre, ezáltal fokozatosan építve ki a bizalmat egymás iránt.

40. ábra:

Az ökoszisztémák kiépítése iránti javaslatok egymással összehangolva

	I. szakasz	II. szakasz	III. szakasz
Innovációs öko.	<ul style="list-style-type: none"> • VSZI vertikális fejlesztése • Egyetemközi együttműködések 		
		<ul style="list-style-type: none"> • VSZI irányító • Közös platform 	<ul style="list-style-type: none"> • Közös jogszabályi definíciók • Közös kockázati tőkealapok
Start-up öko.		<ul style="list-style-type: none"> • Nemzetközi attitűd a hub-oknál • Maker space az egyetemeken 	<ul style="list-style-type: none"> • „Letelepedés megkönnyítése” • Egyszerűsített rt. • Egyszerűsített foglalkoztatás
		<ul style="list-style-type: none"> • Közös programok szervezése (kockázati tőkealapok & kutatók) 	<ul style="list-style-type: none"> • Közös technológiai transzfer irodák létrehozása
Spin-off öko.			

(saját szerkesztés)

A Visegrádi Együttműködés egymással rokonlelkű országok között jött létre és amennyiben ezen államok nem a másikkal ellenségeskedve, hanem egymás kezét megfogva közösen tudnak gondolkodni és észrevenni az értékeik, ugyanakkor problémáik hasonlóságát is, akkor sikerülhet méltó pozíciót találni a XX. században többször méltatlanul meghurcolt térségnek a XXI. század digitalizáció és innováció orientált világában.

FORRÁSOK

- Artner Annamária: Vállalati együttműködés a mai világgazdaságban in: Közgazdasági Szemle, 1995/1. szám
- Benedek József: Centrum-periféria elméletek in: Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek, XIII. évf. 1. szám, 2016
- Béresné Mártha Bernadett & Darabos Éva: Versenyképesség régen és ma, avagy merre tovább Magyarország?, 2017, Debrecen
- Buzás Norbert: Klaszterek: kialakulásuk, szerveződésük és lehetséges megjelenésük a Dél-Alföldön in: Tér és Társadalom: 2000/4. szám
- Chickán Attila: Vállalatgazdaságtan, 2008, AULA Kiadó, Budapest
- Chikán Attila, Molnár Boglárka & Szabó Erika: A nemzeti versenyképesség fogalma és támogató intézményi rendszere in: Közgazdasági Szemle 2018/12. szám
- Csath Magdolna: Versenyképesség és innováció, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2016
- DeStefano, Timothy & Menon, Carlo: The evaluation of the Italian “Start-up Act”, 2018, OECD
- Dobos István: Startup cég vagy kisvállalkozás? – A startup cég fogalma, 2015, <https://doboslegal.eu/startup-ceg-vagy-kisvallalkozas-a-startup-ceg-fogalma/> (utolsó megtekintés: 2022.05.05.)
- Dőry Tibor: A regionális innovációs stratégiák szerepe a területfejlesztésben – a regionális-innovációs stratégiák kidolgozásának modellje a Közép-Dunántúli Régió mintáján, Győr-Pécs, 2000
- Dumas, Marlon: The Rise of the Estonian Startupsphere in: IT Professional Magazine, 2014/7-8. szám
- Edquist, Charles: Systems of innovation: Technologies, institutions and organizations, 1997, Routhledge, London & New York
- E-Gov Hírlevél: A munkavégzés jövője, ahogy a digitális kézműves mozgalomban látják, 2018, <https://hirlevel.egov.hu/2018/08/19/a-munkavegzes-jovoje-ahogy-a-digitalis-kezmuves-mozgalomban-latjak/> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)
- Erdős Katalin: Felsőoktatás és innováció: Spin-offok és vállalkozó egyetemek Magyarországon – vannak vagy nincsenek? in: Educatio 2018/2. szám
- Etzkowitz, Henry: The entrepreneurial university wave: from ivory tower to global economic engine in: Industry and Higher Education, 2014/4. szám 223-232.o.

- Európai Regionális Versenyképességi Index 2019 https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/rci2019_scorecards.pdf (utolsó megtekintés: 2022.05.01.)
- European Commission: European Regional Competitiveness Index, 2019 https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/ (utolsó megtekintés: 2022. 05.12.)
- European Unicorn Map, 2022, <https://europeanunicornmap.com/> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)
- Fehér Gyula: Vigyázz, kész, startup! in: Innotéka, 2013/10. szám https://www.innoteka.hu/cikk/vigyazz_kesz_startup.760.html (utolsó megtekintés: 2022.05.06.)
- Fogarassy Csaba & Bakosné Böröcz Mária: Tiszta fejlesztések inkubációjának „jó gyakorlata” politikai döntéshozók részére a megfelelő startup környezet kialakításához - A zöld vállalkozások inkubációjának legjobb gyakorlata Európában, 2016, Szent István Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft., Budapest
- Forbes: Startup szótár <https://forbes.hu/extra/startup-szotar/unikornis> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)
- G. Karácsony Gergely: Állami szerepek a felsőoktatásban, Dialóg Campus Kiadó, 2016, Győr-Pécs
- Gáspár Tamás: Az európai fejlettség erőterszerkezete in: Prosperitas 2017/1. szám
- Gault, Fred: Defining and Measuring Innovation in all Sectors of the Economy: Policy Relevance, 2016, OECD Blue Sky Forum III, Gehnt Belgium
- Glavanits Judit A kockázati tőkebefektetések egyes jogi kérdései, 2015, Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 46.o.
- Horváth Klaudia Gabriella: Az innovációs ökoszisztéma folyamatok fejlesztésének lehetőségei – Egy online innovációs fórum koncepciója in: Polgári Szemle 2021/1-3. szám
- Hospers, Gert-Jan: Beyond the Blue Banana? Structural change in Europe's geo-economy, 2002, 42nd European Congress of the Regional Science Association Young Scientist Session
- Huszák Loretta: Másként vállalkozók? Társadalmi vállalkozások ma Magyarországon in: Magyar Tudomány 2018/3. szám
- IMD: World Competitiveness Ranking, 2021, <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness/> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)

- Innovációs és Technológiai Minisztérium & Belügyminisztérium: Nemzeti Digitalizációs Stratégia 2021-2030, 2020. június, Budapest
- Kádas Péter: Startup szótár: startup fogalma, 2013, <http://startupdate.hu/startup-szotar/> (utolsó megtekintés: 2022.05.06.)
- Keresztes Gábor: Az innováció fogalmának történeti áttekintése in: Gazdaság és Társadalom 2013/4. szám
- Kézai Petra Kinga: Startup mint társadalmi vállalkozás Magyarországon in: Civil Szemle 2020/4. szám
- Kézai Petra Kinga: Startupvállalkozások a visegrádi országok nagyvárosaiban in: Polgári Szemle 2002/1-3. szám
- Király Gábor: A vállalkozó egyetem fogalmi tere in: Közgazdasági Szemle, 2019/66. szám
- Kovács Balázs: Állami kockázati tőke a magyar kkv-finanszírozásban, 2011, Széchenyi István Egyetem Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Győr
- Köpeczi-Bócz Tamás: Humánszolgálati stratégiaalkotás, Corvinus Egyetem, 2011, Budapest
- Lengyel Imre: Regionális növekedés, fejlődés, területi tőke és versenyképesség in: Bajmócy Zoltán, Lengyel Imre & Málovics György (Szerk.) Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság, JATEPress, Szeged, 2012
- Lovas Anita & Riz Nikolett: Akcelerátor vagy inkubátor? A hazai vállalkozásokat támogató szervezetek a nemzetközi gyakorlat tükrében in: Gazdaság és Pénzügy 2016/3. szám
- Magalhães, Rui Pedro: What is a Startup? A Scoping Review on How the Literature Defines Startup, 2019, Católica Porto Business School, <https://repositorio.ucp.pt/handle/10400.14/28571> (utolsó megtekintés: 2022.05.03.)
- Magyarország Digitális Startup Stratégiája, 2016, <https://digitalisjoletprogram.hu/files/cc/32/cc32f035c632a2f5118c9a2d392c00e5.pdf> (utolsó megtekintés: 2022.05.01.)
- Makra Zsolt: Az egyetemi spin-off vállalkozások fogalma, létrejöttének folyamata és lehetséges kategorizálásai, IBS Working paper 2021/4. szám
- Merriam-Webster szótár <https://www.merriam-webster.com/dictionary/start-up> (utolsó megtekintés: 2022.05.03.)
- Nagy Sándor: Az innovációs startup ökoszisztémák gazdasági és társadalmi hatásai és fejlesztésük egyes aspektusai in: Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, 2020/2-4. szám

- Nemzeti Innovációs Hivatal: Mi a start-up? <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:bAilTz5goLsJ:https://nkfih.gov.hu/hivatalrol/hivatali-kiadvanyok/mi-startup+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> (utolsó megtekintés: 2022.05.05.)
- OECD/Eurostat: Oslo Manual Guidelines for collecting and interpreting innovation data, 2005, The Measurement of Scientific and Technological Activities, 3rd edition (“Harmadik Oslo kézikönyv”)
- OECD/Eurostat: Oslo Manual Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 2018, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, 4th Edition (a továbbiakban: “Negyedik Oslo Kézikönyv”)
- Perényi Zsigmond & Remete Balázs: V4 – Visegrád az EU-n belül in: A Visegrádi Négyek jelentősége, struktúrája és értékei, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2018
- Péter Zsolt: A társadalmi vállalkozások és tevékenységeik ismertsége, illetve az előttük álló feladatok egy kérdőíves felmérés eredményei alapján in: Közép-európai Közlemények, 2018/2. szám
- Pike, Andy; Rodríguez-Pose, André & Tomaney, José: Local and regional development, Routledge, 2006, London-New York
- Pintér Attila: A kockázati tőkebefektetési szerződések összehasonlító jogi tanulmány, 2018, ELTE, Budapest
- Rechnitzer János & Smahó Melinda: Területi politika 2011, Akadémiai Kiadó, Budapest
- Rittgasszer Imola: Kreatív kistérségek Magyarországon in: Lukovics Miklós & Udvari Beáta (Szerk.): A TDK világa, 2012, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, Szeged
- Sáringér János: Visegrád újjászületése az államszocializmus bukása után (1991-2004) in: A Visegrádi Négyek jelentősége, struktúrája és értékei, Külügyi és Külgazdasági Intézet, Budapest, 2018
- Schumpeter, Joseph Alois: Capitalism, Socialism and Democracy. Harper, New York, 1975
- Smahó Melinda: A tudás és a regionális fejlődés összefüggései, Széchenyi István Egyetem Multidiszciplináris Társadalomtudományi Doktori Iskola, 2008, Győr
- Startup Győr: Lehet-e vidéken startup élet? – Interjú Szabó Krisztiánnal első rész, 2022, <https://www.startupgyor.hu/post/lehet-e-videken-startup-elet> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)

Szabó Pál & Farkas Máté: Kelet-Közép-Európa térképszerkezeti képe in: Tér és Társadalom 2014/2. szám

Topuniversities 2021: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2021> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)

Vukoszavlyev Szlobodan, Polereczki Zsolt & Kovács Bence: Az innováció fogalmának fejlődése in: Fehér András & Szakály Zoltán (Szerk.): Egészségpiaci kutatások, Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2019, Debrecen

WEF Methodology and Computation of the Global Competitiveness Index 2017–2018, Appendix A <https://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/04Backmatter/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018AppendixA.pdf> (utolsó megtekintés: 2022.05.01.)

WEF The Global Competitiveness Report, 2020, https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf (utolsó megtekintés: 2022.05.01.)

World Bank Group: Doing Business 2020, Washington <https://documents1.worldbank.org/curated/en/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf> (utolsó megtekintés: 2022.05.12.)

JOGFORRÁSOK

1980. évi 14. törvényerejű rendelet a Szabadalmi Együttműködési Szerződés kihirdetéséről

2002. évi L. törvény az európai szabadalmak megadásáról szóló 1973. október 5-i Müncheneri Egyezmény (Európai Szabadalmi Egyezmény) kihirdetéséről

2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról

2014. évi LXXVI. törvény a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról

2014. évi XVI. törvény a kollektív befektetési formákról és kezelőikről, valamint egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról

2015. évi LXIX. törvény a Visegrádi Szabadalmi Intézetről szóló megállapodás kihirdetéséről

331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet a korai fázisú vállalkozások és a korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozások nyilvántartásba vétel iránti eljárásának részletes szabályairól

331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet a korai fázisú vállalkozások és a korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozások nyilvántartásba vétel iránti eljárásának részletes szabályairól

380/2014. (XII. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap működtetésének és felhasználásának szabályairól

41/2005. (X. 27.) AB határozat

Európai Bizottság C (2003) 1422 Ajánlása

Magyarország Alaptörvénye